Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вӏашагӏкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера денз ◆ ШИНАРА, 7 АВГУСТ, 1984 ШУ. ◆ № 94 (6972). ◆ Мах 3 кап.

Яхьа дневник

ГӀАДВУГА ХЬОКХАМАШ

Нохч - ГӀалгӀай гӀишлош управленена чуйоагӀача Грозненски аьшкабетони конструкцей завода болхлоша ер шу доладелча денз дӀанзлехьа пачхьалкхен планал совгӀа арахийцай 245 эзар сома мехка товарни продукции, езткъа эзар сом мах бола нормативно - чӀена продукций. Укх бетта чотагӀа ехкай потребителашка 66 эзар сома мехка гӀишлой материалаш.

Къахьегама овсарле лакхъяра план 5,6 процент тӀехх хоачашъяй завода болхлоша. Цемент, хьун материалаш, электроэнерги, метал, кхыйола материалаш кхоарах, арахецача продукцега дӀабола мах лохбарах духхьал хьалхарча ах шера 28 эзар сом пайда баьб планал совгӀа. Яхьа укхаза даим хьалха латташ хьайоагӀа А. Кармалев, С. Вахидов, С. Байаджанов, Л. Семенова церте латтача арматурщиккий, формовщиккий, доопровщиккий бригадей коллективаш.

ОВСАРЕ КЪАХЬЕГ

Грозненски радиотехнически завода болхлоша овсаре къахьегарах совгӀа шоай деррига низаш сарцагӀалъхал арахецa продукци ма могга дикагӀа хилийтара. Цу лостамагӀа дика кайоалаш къахьег цар. Ши изделн хьеш я пачхьалкхен дикала Знак йолаш. Вож мел йола продукца пхьоалагӀча категорех арахецаш я. Ишта дика де завода коллектива кхыдола техннко - экономически хьокхамаш а. Арахецача продукцега дӀабола мах лохбарах, вӀашагӀчун а доикхачун а кхом барах ер шу доладелча дена планал совгӀа пачхьалкхена 76 эзар сом пайда баьб цо. Къахьегама овсарле лакхъяра ворхӀ бетта план цхьа процент тӀехххоачашъяй.

Укх шера шоаш тӀайийца денхараш дика тӀехххоачалдеш ба завода болхлой. ВорхӀ бетта планех лаьрхӀачул совгӀа цар арахийцай шовзткъа эзар сома мехка товарни продукции 25 эзар сома мехка нормативно - вӀена продукции, мехкала лыкхай 76 эзар сом мах бола товарни продукци.

Уж толамаш доахача лырхача яхье хьалхара моттиг лыкхай А. Нестеров церте латтача гальванически цеха коллективо Е. Калашниковас кулгалдеча бригада сборщикашей. Хьинаре къахьегарца хадданза шоай найкъостацця хьоккам телаши социалистически яхье хьалха латташи. Ишташ болхлой ба укхаза. Царех я ОТК контролер Тилюшенко Галина, регулировщикаш Рогожина Мария, Сенчугов Владимир, кхы дукха бараш а.

ХӀара балха дийнахьа дисциплина тӀехдикеи хьадер дукхагӀеи хилийта!

Эргайоаккхаш латт завод

Хьалха санна «гӀогӀ» делла болх беш яц Грозненски генарий даьтта доакха завод. ХӀаьта а болх кхехкаш ба, даьтта ца доакхе а эзар гӀуланх да укхаза, къастта а хӀанз, капитальни ремонт йолча хана. Цхьаннахьа спарш на юкъе ӀоӀег шӀийленна сийгаш, вотхазахьара хьехоо жӀовпа тата, ноа дӀачувоаллаше а хьетталу басаре хьаж. Цу дерригнe а тешалу массеха тайпа ремонтни балхаш укхаза цхьатарра деш хиларах.

Цхьа бутт совгӀа ха я завод капитальни ремонтах этта, дукха чоалхане а хала а балхаш даь дали довзк. Болхлоштa юкъе пернa гӀо беш. вашар дӀасалаш ва завода керттера инженер Ӏ. Боков. Аз бенача наькъах кхийттача цо йоах:

— ХӀаьз-и аттача даьннадар тхо, хӀанз санна дика дӀайодаш хьалха хинна а яц тха ремонт.

Дукха чоалх я заводера вр. цох кулг тохар дика лер юташ хургла балха тӀа. ХӀана аьлча, хьалхе юкъ-юкъе болх сецабе безаш хинна бахьанаш шӀендаь дӀадоахаш латт. Цхьаьца новкъарленаш яийсъена ала а хьалхарча ах шера планах во лоархӀаьяц завода коллектив, продукци хьайра план 106,2 процента из йохкара план 109,3 процента яьй. ХӀаьта планал совгӀа хьахинар да 345 эзар сом.

— ХӀанз еш йола ремонт чакхъяьча ахы тӀа а тоаргла шун гӀулакхаш, — хетт аз.

— Даьра тоалургла, овха хетаргахьа дӀалаьрхӀача соахха хиннaчул 10—12 процент дукхагӀа хургба предприяте производительни яна, цунга кьезжа хургла хьахулар а, — йоах Ӏалихана.

— Тоаярал совгӀа керда оборудовани оттальйий ремонт йолча юкъа?

— Бийлал яхьаш хьаенача автотранспорта тӀара из енха Ӏоанкха дика вӀаштӀехьдалацар тха хьалха автоподъемни ньаьна хиларах. хӀанз цу тайпара хӀама кийслургдац, ер я керда оттаь «ГУАР-15» сала автоподъемник. Къаьстта а тхоа дагадоаллар даьтте доакха хьайра дика йоацаш хилар, из а хӀанз керда отталья, ГДР хьаэь а производственни процесс товергйолаш а я из.

Цу тайпара балхаш дукха де дийзад ремонт еш боахнарий. Уж ба Спецстроя № 7 йолча треста монтажни управлене, «Роскоимонтаж» управлене болхлой, 40 сагах латта завода шин ремонтни бригада. Цар кулг дӀа ца кхоачаш хӀама дисадац укхаза. Хьалева генараш шӀендеш, локъалеш йолча отделене болх я дикка эргабаргба уж дика шӀендергла, локъадергла керлача оборудовано.

15 сентябре болх бе йоладлийта езаш я завод. Из ханнахьа йолалургхиларах вӀаллa шекo йолаш бац ремонтникаш. Тиъаь дийтта шера валловшикаллa укхаза болх беш ва Шубин Петр Петрович. ХӀана ремонтникашца цхьана слесара болх беш ва из.

— Аз укхаза болх беча юкъа оборудовани дикa ПӀезаь сона, цудухьa из тове а карагӀдоал, ер улла генараш охьаш йола валок тоаеш ва со хӀанз. хӀаьта ремонт ханнахьа чекх а яьнна завод шин ханнахьа болх бе йолалургйй-те аьна вӀалла дагадоха а шеквала а везац, — йоах Петр Петровича.

Завод электричествоца Ӏалашъяр боаггӀача боарам тӀа хилийтара сарцагӀвалнав дикагӀвела электромонтер Тавлаханов Султан а:

— Еррига электролинеш маха миссал дакиха гӀааст воалаш хаьнахьа тоаяр — из са а са новкъостий а декхар. Завода езача хана электричество яла кийча да тхо.

С. АРЧАКОВ.

Къаьстта дика къахьегаш ба пятилетка дуьлагӀча шера Нохч - ГӀалгӀай гӀишлош управлене специализированни СМУ-10 чуйоагӀача М. Кимова кулгалдеча цхьалагӀча участка гӀишлошхой. Цар хӀанз Грознера алхагӀча микрорайоне хьалдеш да 206 квартира йола кооперативни цӀа. Графикал дика хьалхабаьнна из цӀа хьалдеш ба уж.

Участие бригадашта юкъе лелача социалистически яхье хьалха латташ я М. Султыгова кулгалдеча комплексни бригада коллектив. ХӀара бетта план 115—120 процент кхоачашъеш хьайоагӀа из. Укхаза шоай новкъостацта хьокхам телаш хьинаре къахьегаш ба электрик В. Агошков, плотник М. Султуханов, монтажникаш Е. Попов, С. Музалевский, В. Санков, кхыбараш. Овсаре къахьегарал совгӀа цхьанкха тайпа брак кийсъялийтаж цар шоай балха тӀа.

СУРТА ТӀА: (аьрдехьара аьттехьа) бригадир М. Султыгов, электрик В. Агошков, плотник М. Султуханов, монтажникаш Е. Попов, С. Музалевский, В. Санков.

И. ПЛИЕВА сурт.

Хьайбашта—шортта доакъар

800 тонн силос кийчъяьй

«Наурский» совхозе хьайбаш лелалераш массаза а кхоачашъяьй пачхьалкхенга шурен дулхи дохкара планаш. Дукха мехка йола продукци дӀаччеикай цар планал совгӀа а.

— Из тха вӀаштӀехьдаьнад, йоах совхоза директора Геннадий Ефимович Петренкос, — лаьтташ лелалеш болчар доакъара база дика вӀаштӀехьъяьнкха хиларах. Хоеш ма дий, ма дезза доакъар ца хилча Ӏатто шуре хьалург ца хилар.

Ахкa замалехь доакъар кийчдеш болчар дийла а тайп - тайпарча баьцех дола цхьор доаттаду доахание, хӀаьта Ӏана лаьрхӀа цар кийчъю гӀоажа а цӀена а йол, консервированни ю цхьа долча доакъера. Цу тайпара болча кхоачаю йиш хулийт Ӏай а аьхки а доахангара лакхача мехкe йола шура яха. ХӀанз а йоах оаха хӀара бетташ болча Ӏаттагара 10 литр шура.

Доакъар кийчдечар хьеста хьалхара люцерна 467 тонн хилар, 130 тонн дукхагӀа планагӀа икха лаьрхӀа хиннaчул. Сенаж а хиннад 476 тонн, планагӀа кийчъе лаьрхӀачул шоазза дукхагӀа. ХӀанз доакъар кийчдераш шоалагӀа люцерга хьонхаш ба. 43 гектар я из. Хьакха ваьра 249 гектар кхы а я. Эшаргдолча ченен влатен кхоачам баь баьннаб. 489 тонн чах аргӀаш заьл, 530 центнер баьццара доакъар а вӀаштӀехьдаьннад.

— Укх деношка оаха чакхдаьнкхад хьажкӀийн гидуаргийн баьццарча массаца консервировани елга, — йоах боахама керттерча агронома Александр Борисович Перелякова. — ПланагӀа тхо денхарийла да 200 тонн силос кийчъе, бакъда, оаха-м из дукха а дукхагӀа кийчъергья.

Дика хьалхенъяй баьццара лаьтташ лелалечар. хӀара гектара тӀа юкъера лаьрхӀача 200 центнер някха дерзӀ цар.

— Хьувиъам дика хилараo хьинар айду, — йоах «КС-2,6» яхача силос хьонхаш йолча комбайна машиниста Арсануква Ахьмадa. — Аьн «Вихрь» яхача комбайна машиниста Варлам Иванея дийнахьа 10 гектар хьажкӀаш генараш хьонх. Из дукха а дукхагӀа я тха ден нормал.

Силос лаьттах йоллача баьццаре буц дӀакхухьаш ба трактористаш Джаватханов Мухьмад, Пеньков Николай, Фролов Александр, Мовтигов Хьасан, кхыбараш а. Цар шоай тележкай борчаш хьаллакх а я, хӀама доь ца деш дӀакхухь баьццара доакъар.

Дийнахь а бус а тракторнсташа Алиев Мухьмадея цун новкъосто Фисенко Александрей лаьттах йолл из шоай кия болча тракторашца. Лацка дикал йолаш ба цар бу сийлос кийчъяра болх.

— Оаха кӀоага чу чуяллай хӀанналехь а 800 тонн совгӀа баьццара масса, — йоах доакъар кийчдечар. — 400 тонн кхы а йоллергья. ПланагӀа йолла лаьрхӀачул 300 тонн дукхагӀа хургья укх шера силос.

Е. ПРЕМЫСЛЕР.

КПСС Центральни Комитете

ШИЙТТАЛАГӀЧА ПЯТИЛЕТКЕ ӀИЛМА-ТЕХНИЧЕСКИ ПРОГРЕСС СИХЪЯРА КӀИЙЛЕН ТӀА ЭКОНОМИКАНА ИНТЕНСИФИКАЦИ ЕЛГА ЧӀОАГӀДАРА КПСС ЛЕНИНГРАДСКИ ОБКОМО БЕЧА БАЛХАХ

КПСС Центральни Комитет хьежай шийтталагӀча пятилетке Ӏилма-технически прогресс сихъяра кӀийлен тӀа экономикана интенсификаци елга чӀоагӀдара КПСС Ленинградски обкомо беча балхах долча дешага.

ТӀайнача сохам тӀа балдоах г. Ленинграда а Ленинградски областа а халкъа боахама Ӏилманен техникаген карагӀдаьннараш юкъедахьара, Ӏилма-технически прогресс сихъяра кӀийлен тӀа экономикана интенсификаци яра, территориально доакъой программа оттаяра хьакъехьара Ленинградски областной партийни организаце инициатива лоархӀаме хилар. Программа тӀаерзаяь я технически потенциален болх беш йолча предприятешта реконструкции ярен, йолаш йолча производственни Ӏилма-технически потенциалах дикагӀа пайда эцара, комплексни механизации автоматизации яра, керлача техникахи прогрессивни технологически процессех шерра пайда эцара чотагӀа шийтталагӀча пятилетке производства эффективность дийна лакхъяра.

Программа тӀа белгалдаь гӀуланхаш кхоачашдаро йиш хулийтаргья экономика легӀаахара темпаш сихъе, къахьегама овсарле лакхъе, хӀаьта шийтталагӀча пятилетке тӀакхета беррига производства боарам цун чотагӀа хилийта, кулгашца дун гӀонна долеи балхаш деш болча болхлой дакъа кӀезигда. Экономе режим чӀоагӀъяра, техникей технологии аргаьнкха тоалла деча гӀулакхаца Ӏалашдергла продукцега дӀайода материал кӀезигъеш цун шин мах лохбеш. ЦӀенхаштта термаш тӀабахийтаб продукцие дикал овлангара тоаяра, цун дукха тайпаш лаймекха а дукен тӀа а карагӀдийначa дикагӀарий боараме кхоачале лаьрхӀад.

Цу дерригнех дерзӀ КПСС ЦК парте XXVI съезда решенеш, КПСС ЦК Генеральни секретара новкъост К. У. Черненкос белгальнттлагӀча пятилетке а йаьххача хенарча перспективе а мохк экономически социальнoв легӀаахара КӀийлен тӀарча лостамех йола принципиальни установкаш кхоачашъяра лоархӀамеча форме хьесаре хӀаца.

СССР Госплана, СССР Ӏилманен техникален йолча Пачхьалкхен комитето, РСФСР Министрий Совета, СССР Ӏилмай Академика, министерствашта, ведомствашта тӀадиллад шийтталагӀча пятилетки перспективана йолен планаш кийчъеш производство вӀаштӀехьникара, вычислительни техника шерра юкъе а йоагӀаш йола тайп-тайпарча гӀулакхашта лаьрхӀа автоматизированни системаш, юкъехкувларе, хӀаьта ишта йоккхача территориально-производственни комплекса планировании управлена яра разработкей реализации яра ленинградски опыта эффективни формаех пайда эцилга.

ТӀайнцай 1985 шера хьалхарча ах шера г. Ленинграде Ӏилманен техникаен карагӀдийннараш юкъехкувлар сихдара кӀийлен тӀа производствана интенсификаци елга чӀоагӀдара лаькъерча балха опыт вӀаши йовзийтара лаьрхӀа семинар-совещани ярах йола решени. Кулгалду кадраши специалисташи Ӏомабара шерра пайда эца беза ленинградски предприятешна базоаи хьокхама автоматизированни производствааш, цехаш, участкаш хьаира дакъе Ӏоалча опытах.

СССР Госплана, СССР Ӏилманен техникаен йолча Пачхьалкхен комитета, РСФСР Министрий Совета, СССР Ӏилмай Академика тӀадиллад программа тӀа белгальъча заданешта разработка елга аргальнкха тоалярах практически кхоачашдаран Ӏилма - методически кулгалделгеи тӀахьожам доаттабелгев Ӏалашдар.

КПСС Ленинградски обкома могадаьд парте горкомийи райкомийи, юкхьанцарча партийни организацей организаторски политически болх шийтталагӀча пятилетке экономика айрен цун эффективность лакхъярей лоархӀаме средство йолча белгалъяьча программа заданеш кхоачашъяра, къахьегама коллективаш 1984 шера планаш тӀайидаь социалистически декхараш дувцийта а йоалаш кхоачашдера, карара пятилетка толаме чакхъяккхара сарцагӀьяхаро тӀаберзабар.

Союзни республикай Компартей ЦК, парте крайкомаш, обкомаш, горкомаш, райкомаш, юкхьанцара партийни организацеш денкарийла я къахьегама коллективаш терхам шийтталагӀча пятилеткана йола экономически социальни легӀаахаре ниттъаьла планаш оттадара тӀелостабе. Производство легӀаахара, къахьегама овсарле лакхъяра эша резерваш кхы а лахара, материальни финансовни ресурсаш кхоаяра, продукце дикал лакхъяран цунга дӀалоддар лохдаран къахьегамхой сарцагӀбахар. ХьинарегӀа пайда эца Ӏилманен техникаен карагӀдийннараш юкъехкухьалга сихдара кӀийлен тӀа производства интенсификаци чӀоагӀъяра торонех.

ВЫМПЕЛ ДАКИЕВГА Я

Цхьа кӀира совгӀа ха я Назрановски района «Малгобекъа» йолча совхозе кӀа хьакха доладаь. Из дӀадийна кха 270 гектар мара дац укхаза. ХӀаьа чуйнцад алхаш совгӀа дар. ХӀара гектара тӀера йол 20 центнер. «Малгобекъа» комбайнерашта юкъе шерра лаьржай социалистически яхь. Царва юкъе дукхагӀбараш кагирхой ба. Цудухьа берригаш а дог ураатта, шоашта хьалхашка латта декхараш кхоачашде гӀертаж, тӀехьа ца буса хьабоагӀа. Цар лерзӀ, ма худа сихагӀа, доа ца деш, цӀендаь дерригa ялат чуэца.

Болх дикагӀа дӀагӀоргболаш лаьрхӀа я хьалхле делаерашта лу керара карара теда цӀе вымпелаш, ахчан совгӀаташ. Уж дӀалу балха ди чакхдаьлча, даьхача хьонкамашка хьежжа.

Дика къахьегаш, шоай хьинар, низ кхо ца беш, яхье хьалха болаш хьабоагӀа Дакиев Ӏийса, Суханов Вахи, Белхароев Мухьмад. Ди дӀалодаш цар толам ца боаккхаш.

Керар кхоа теле вымпел я хӀанз Дакиев Ӏийсайга. Цул совгӀа, цунна еннай «Доша кулгаш дола говзанч» яха вымпел а.

И. АХИЛЬГОВ.

Дег тӀара баркал

Укх деношка чӀоагӀа бокка кхаь хулаш телеграмма кхаьчар Ростовски областерча «Память Кирова» яхача колхозера Назрановски автотранспортни предприяте коллективага. Цу колхозе дика хьийкъа ялат чуэцача новкъостал де укхазара яхийтача 35 автомашина водителашa ялат чуэцача хьинар кхо ца деш къахьегаш хиларах, балха тӀа тӀехдика хьокхамаш дахарах, юртбоахама продукташ дӀа-юха кхаьхьара планаш тӀехххоачалъеш хиларах хоам бу телеграммо.

ДӀахо цу тӀа йоах: тха боахаме кхаьчача тӀоне шун водителий коллективо цхьа моттаг кийсъялийтац къахьегамех транспортни дисциплина толхаь.

«Память Кирова» яхача колхоза партком, правлене чӀоагӀа баркал йоах хьинар кхо ца деш болх беча водителашта, царна тӀехдика ндейни кхетам беннача предприяте кулгалхошта, ерригача коллективана.

Ростовски областе ялат чуэцача баха водителаш тӀера баьнна болашехьа шийна хьалхашка латта декхараш толаме кхоачашдеш я Назрановски АТП коллектив. Халкъбоахама новкъаш дӀа-юха дехьара пачхьалкхен план 107 процента пассажираш дӀа-юха битара задани 105 процента кхоачашъяьй цо.

Даим социалистически яхье хьалха а латташ, хьинаре къахьегаш ба Х. Барахоев церте латтача автоколонна водителаш. Царех ба грузовой автомашинаш тӀара шофераш А. Евлоев, Х. Чириков, А. Аушев, М. Мерешков, кхы дукха бараш а. Цар массаза а шоай сменни нормаш дика тӀехххоачашъю.

Сурто бехк бу

Фуд коартолаш чуэца тӀехьаювлара бахьан?

ДӀавахача шера 600 гектара тӀа шоаш хьалхехь коартолаш хьаьхха ца боелаш геттара тӀехьаяйнйтар Назрановски района «Экажевский» совхозе. Октябрь бутт юкъенхаьчча а уж чу[illegible] сагота [illegible] укхаза.

Фу яр цул бахьан? Из дар коартолаш хьайоахба,

уж машинаш тӀа йоттача деш дола балхаш кулг-кара деш хилар. Цхьадо-ча денош на 400—500 саг хулар тракторна коалкаша хоерцаь коартолаш хьалохьаеша гру[illegible] [illegible]. Хьалха а дийнахьа 12—14 гектара тӀера яраш мара [illegible] [illegible] цар. Цул совгӀа, гуьраьь

каст-каста ӀотӀаделлача догӀаша а чӀоагӀа духьале йора. Кхай тӀа болх бе йиш йоацаш дӀаухийтар дукха денош. Лоацца аьлча, техника юкъе а йоалаь ма доаггӀаре балхаш вӀаштӀехь ца даха[illegible] [illegible] [illegible] тӀехьаел [illegible]. Ишта кулг-кара балхаш [illegible] [illegible]

кхаь-бегь бетта алапи дала леваш ер совхоз. КӀезагӀа ядар кулга цӀена боацача пхьаболча мехка шоашта чукхухьаш хинна коартолаш а.

ГӀулакх кхыча тайпара хургдар совхоза специалисташа комбайнашца коартолаш чуэца йолаяьйлаьре. Халахета а, кхьекнха пайда ца эцаш «Экажевский» совхозе дӀаоттаь доаттаю дукха ахча а декна ийша хьалъйоалаь комбайнаш. «Укхазара лаьтта уж делалургйоацаш чӀогӀа да», йоах совхоза специалисташа.

ДӀадахача шера гуравьвоцу хьакъехьа тха къаменьа хилар совхоза кулгалхошца. Цар доал денташ 1984 шера шоаш хьалххехь коартолаш комбайнашца чуэцаргйола болх вӀаштӀехьбоа кхагбе оаха, аьнна. Укх шера 17 шоалехь хьалха йоладаьй укх шера Аушев Юсапа звенос хьалххехь коартолаш. ДӀадахача шера санна кулга[illegible] хьалохьаю укх укх шера а. Хуцадена цхьаннкха хӀама дац. Тракторна шин копалкашца ГоалиевОсманея Аушев Юсапея хьахоарцаь коартолаш кулг-кара хьалохьаеш вола 60 болхло. Цар низ дӀакхачарца дийнахьа 22—25 тонн мара коартолаш хьалохьае. Юкъ-юкъе вогӀа а делкашь ма боаггӀара пайда ца эцаш дӀайодаш латт ха. ХӀаьта коартолаш хьайоахаш йола комбайнаш хьалхь шоаш лаьттача тайпара лемаш а яьха дӀаоттаь латташ я. Халача балхашта механизаци юкъйоалаяра хӀама даьдац совхоза специалисташа.

Болаш ба укхаза балха опыт йола механизатораш. Нохч - ГӀалгӀай АССР заслуженни механизатор Угурчиев Ӏемархан, Евлоев Хьийбикар, Итазов Исраил, Аушев Юсап, Татриев Махьмад, кхыбараш комбайнашца коартолаш чуэца говзали опыти вӀашкоачаргйолаш ба. Гребнеш хьесале дӀайийна коартолаш тӀайода лаьтта царна сел хала дале хьалхагӀа нохерашца хьахоарцадаь лохадаьчул тӀехьагӀа комбайнашка кийцна болх булалургба аьнна хет. ТӀаккха дукха болхлой а ца эшаш геттара сиха чуйийна ергья коартолаш.

Кулг-кара коартолаш хьалохьаелга мел хала болх ба хьахьокх тха фотокорреспондента даьккхача укх сурто а. Болхлой къахьегам аттагӀча баккхарал совгӀа укх шера дика хьалхехь коартолаш хӀанн а да йой сахий хьакъехьа чуйийца яхара мел эшаш [illegible] хьажа дейхарийна ба совхоза кулгалхой, партийни профсоюзни организацеш. Из цар ца доь дӀадахача шера санна хьаньхьа ца йоалаш геттара тӀехьаергья коартолаш.

С. АУШЕВ.

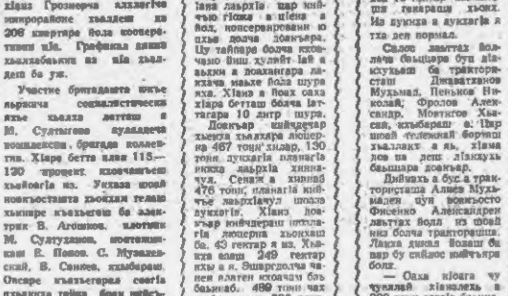

СУРТА ТӀА: «Экажевский» совхоза кхаь тӀа тракторни копалкашца хьахоарцаь коартолаш кулг-кара хьалохьаеш а гӀайотташ а боахк болхлой.

И. ПЛИЕВА сурт.

ПАРТИЙНИ ОРГАНИЗАЦЕШКА — ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

ГІУЛАКХЕХ БІУБЕННА БАЦ

Хьалхарча ах шера плана юкъейоагІача яхе пункташ кхоачаш ца еш йисай № 1 йолча пассажирски автотранспортни предприяте кхоалагІча колонна коллектив. Бакъда, уж пункташ цар балха тІа керттерчарех лархІа йоагІаш я. Автобусаш лине тІа арахецара план 86 процент мара кхоачашъяьяц, иштта лоархІабаьбац йовгІ-йоагІача рейсагІа уж лелар Іалашдара дакъе енача задачех а.

Цох а чурча резервах а пайда эцалга мишта латт, дІахо йодеча хана коммунисташа де лерхІар фуд, партийни влияние чІоагІъелга мишта латт хьалха хьахьокхаш хургъа аьнна хеталора цу колонна цехови организаце отчетни юкъах бахьа бахьах яь доклад. Цкъа-дале, цу лоархІамеча гІуланкхех алхха хьоахаларал согІа коллективе латтача морально - психологически хьала хайра анализ йинзар парторганизаце секретара заместитела Б. К. Араменкос. Шозлагlа-дале, шоаш дувца гІулакхаш цехови организаце декхарашца ца дувзаш, керттерча дакъе производственни совещание е планерне деча къамаьлий хьисапе дош чакхъяьлар цар собрание.

Доклад, кагахьа санна юкъера, дешаш дувце цун юкхьанцара дакъа дІадаькхача цаІ[illegible] эха листолг мара йоацачох ца ала йиш яле. Пхе минута ешшал мара хиланзар. ХІаьта из алхха оттальй алар дукъа цхьа бахьан кийчъяь вола парторганизаце секретарь В. А. Сумцов, 1 августе денз отпуск а енна, цІагІа волаш хала цамогаш хиниав, йоахар укхаза. Цу листолгашта яздьйр дукхьашка дешачое тара вар халла цу декхарах лоархІаваь цун заместитель а. Цул согІа, даим неІ еллаш, хьачухьежача наха собрание болх лерттІа дІабахийтацар. ЦІе уголок товеш хиларца йоккха йоацача кабинете эш яр из.

ТІаккха фу дийцар-те собране? Хьалхарча квартале предприяте подразделенешта юкъе лаьттача социалистически яхье вотъяьнна хиннай укх колонна коллектив, хІаьта хІанз кхоалагІча метте мара бац уж. Керттерча шин хьокхамах коллективо декхар кхоачаш ца дар эггара хьалха дувза доагІа дукхача водителий дисциплина доха хиларца, коллективе боагІа кхетама болх ца барца. РейсагІа болаш оттаьь порядок телхаю, ханал хьалха лине тІара буъл. Цу тайпара гІалаташ шоайех дувлийт водителаша Хасуева, Авдуева, Токаева, кхычар. Цу тайпара бараш лине тІа болх беш а, нах дІеюха кхувлаш а шоаш бале а саньерда бахкача наха тара хул. Кабинашка, ловзарга санна паргІата болаш, багІаш доттагІий хул, кхыдоль балха а наха а ІатІъа гІулакхаш леладу.

Цул согІа, автобусни парк тишъенчей, царна хан-ханахьа списани яц. Из бехьая долаш кхоачаш ца еш йисай цкъадолча хьинхамегІа йола план. Юрташкара меттел городе юкъера а наькъаш лерттІа шийчданаа хилар бахьан долаш хенал дукхо хьалха йох автобусни транспорт, аьлар бригадира М. Г. Алмазова. Во болх беш я ремонтни служба. Нагахьа санна цхьацца кулгтоха леза автобус саррахьа дІаоттаеш хилча ІуйрийИна из кийча хургъя аьнна доглоахилга йолаш хилац. ХІана аьлча, ремонтни службацара цу хана тІахилаш ши-кхо саг мара. ТІаккха сецца «шоай йорах кийча ца хилча рейсагІа арабовла Іаьха раьза хилац водителаш.

Хьал мел гІоутар латтъаш вар запасной сенхалаш геттара кІезига доштаю шоай предприятена, яхаш. Хьайна кулгалхой уж мичтахьара аьха а Іалашъе карагІдоалаш бар, хІаьтах хІана гІулаи низтІаьла латт. ТІаккха техника тІа мец ду из цхьа бахьнийа вІаштІехь хилийтара запасной оатхалаш а дукхагІа эцаш хулга кхеІадеш яь дац:

— Вайна юкъе цхьаь цаІ къона коммунист вац, хІаьта шоай болх бехктоххаме хьабеш бола нагий вах коллективе болаш бе, — аьлар водитела М. Л. Коалова.

Цо чІоагІа критика йир автомобилашта наькъаш хьадечен царна эксплуатаци ечен Нохч-ГІалгІай производственни управленена, къаьстта цун городской служба. Дийша цу мара даьннадац аз сай «Икарус» делаю, бакъда, мел чІоагІа ле тхо, водителаш, дале а геттара воча яьнаи из.

— Коммунисташ декхарийла ба балха тІа а вахаре а хьалхарча, бехктоххамегІа йолча моттиге хила, — аьлар директора заместитела А. Рустамова. ДукхагІйолча нарушенеш ереш къона водителаш ба. Царна кхетам бала, эшача хала уж юхатодекхарийла ба кадрови водителаш. Цар уж Іомабе беза техника хьурмат деш лелае, цох бокъа пайда эца. ХІаьта царна новкъостал а хьехам а бола эшаш йола моттигаш кІезига хилац.

Ерригача маршрутаашка рейсаш лерттІа вІаштІехьаха ца хилар, балхашара бехам соавоакхаргболча тайпара беррига водителаш шоаш хьадечунга хьежжа алали эцаш хулга Іалашде доагІа хьаш, аьлар водитела В. М. Батаева. Со болх беш ва аэропортера цхьа хьаьдаш 108 маршрутагІа. Цкъаза 90 саг чухоае воагІача 140—150 саг чутоІаеш низтІаьа мара дІайоха ца луш етта дІа-юха кхувла езаш хул автобус. хІаьта вокха хана ши-кхо саг мара воацаш лехна езаш хул.

Шено ш, балха хьалаш вакхе хьоахадаь ца кийлира дикка низтІаьлагІа хинна. Нефтегазоразведка хьаьш къаьсттел чІоагІа оарцагІдоала лоьа чурча резервех дикагІа пайда эцара. ХІара бригаде йолаш я партгруппа, профсоюзни организаци. Бакъда, цар хьабеш ер ма бий аьнна болх бац. Колонна къахьегача 124 сагах дисциплина телхаераш 30 ва. Цараш хІара дийнахьа яхар санна кхетама болх бе декхарийла ба уж. ХІаьта из цхьа бахьан мара дезш дац, цу дакъе шоаьшара ттьокхе гойташ цхьабола коммунисташ а бац. Цул согІа, дисциплина телхаерашта юкъе а уж кийслуш моттигаш хиннай. Цу хьалашка цкъаза геттара чІоагІа хьаьрбаьле хьовз цхьабола водителаш шоаш кІезиг-дукха а администраце бехктоххаме эзача. ХІаьта цехови партийни, профсоюзни организацеца цу хьаьнъехьа шоаш бу болх шиш хетаргболаш оттІабаь баларе гІулакх кхычa тайпара хургдар. Цу тайпара чулоацам бола къамаьл дир предприяте керттерча инженера О. А. Мирошниченко.

Собране къамаьл даьчар иштта белгалдаьккхар социалистически яхь дикагІа лоаттае, котбувларла санна тІехьабусараш а, шоай декхар ледара кхоачашдераш а шерра дІабовзийталга Іалашдар парторганизаце керттерча декхарех цаІ да, яхаш. Иштта терко тІаззар доагора сналочна материалашта кхомбане. Цу гІулакхацара бехктоххам айбоаза барг ца хилара, цу дакъе масал гойташ коммунисташ хила безар. Из хьадийлар коммунисташкара а царга гІолла беррига водителашкара а цига бухсоцшаш къамаьл дайча ПАП-1 парторганизаце секретара А. З. Дидаева.

ТІехьагІа собране бахкача предприяте кулгалхоша цун ца боагІа дестам бала гІерташ къамаьлаш дах дале а цехови организаце чубоагІа коммунисташ долаш дола кхоачамбоацараш белгалдаха Іема хиларал согІа уж дІадехара наькъий сагота боаьча тара хийтар. Собране хьоахаьлазар «фу тайпарча дешаща терхам тІаухийташ хиннай парторганизаци, коммунистий авангарди лоархІам айбара даьр а ду ца деннар а малагІа гІулайхаш да». Цхьа доаш аланзар лине тІа финансова дисциплина телха а еш, водителаш нахагара хьаьІду ахчаш шоай кисе дехкаш хиларах. Шоай новкъосташта а йоагІе кулгалхоашта а критика е Іехачой тара дацар цар дай къамаьлаш. Цхьаь цхьа доаш алайзар укхал хьалхе хиннача отчетни собаре яь критически замечанеш, предложенеш, тІайяь решенеш кхоачашъярах. Цхьан дешана аьлча, ткъамаш Іохийцад коммунисташа. Кхоана шоашка новкъосташа: «Фу дийцар оаш, малагІа дина да вайна хургдолаш» аьлча, кулг а тесса дІа ца бахача кхы ала хІама доацаш бусареба уж. ТІаккха цунга хьежжа мара хила йиш йий коммуниста сий а лоархІам а. Из лазар гаьнадаргдоалаш де мел доагІар дара оарцагІъела еза ПАП-1 парторганизаци. ХІаьта укх деношка кхы а баь цехови организаце ергІора собранеш иштта ледара ца хилийтара тохаяла я, еза из.

Цехови парторганизаце секретарела хержар Р. Н. Жанхоев.

С. МАЛСАГОВ.

ХЬИНАР АЙДЕННАЧА ХЬАЛЕ

Партгруппашка отчеташи хоржамаши чакхдаьннад. Малгобекски районерча 73 партийни группашка отчетно-хоржамий собранеш яьй.

Собранеш ялехьа хьалхагІа царна кийчон болх баьбар. Укх шера июнь бетта КПСС горкома бюро дийшар «Партийни группашнеи цехови парторганизацешкеи отчеташи хоржамаши чакхдахарах» дола дош. Партгрупоргашна семинар йир, царна методически рекомендацеш кийчйир.

ДукхагІа йолча партийни группашка собранеш чакхъяьлар лакха организационни а идейно - политически а боарам болаш, критика а самокритика а юкъейоалееш, «Кулгаллеча партийни органашка хоржамаш чакхдахарах» яхача КПСС ЦК Инструкце тІа яздьйча бесси.

Партгрупоргий а коммунистий а докладашка кІоарга хьахьекхар КПСС XXVI съезда а, цул тІехьагІа хиннача парте ЦК Пленумий а социалаш партийни группашка мишта кхоачашдеш хиннад, цул согІа, къахьегама дисциплина чІоагІъяран социалистически декхараш кхоачашдаран леладаь балхаш а. Берригаш а раьза а болаш тІайпар парте ЦК а КПСС ЦК Политбюрос а лелаю чура а арахьара а политика.

КПСС ЦК апрельски (1984 ш.) Пленумо дІадеххача тайпаре, шоай белхий кхоачамбоацараш гуча а доахаш, шоашта хьалхашка латта керттердараш дийшар собране вІашагІкхийттача коммунисташа.

Доккхал деш дийшар шоаш даьча балхех № 20 йолча бурувдеттарий бригада болхлоша. (Цар начальник А. З. Галаев ва, хІаьта партгрупорг — В. М. Шамхов). Шерра социалистически яхь йоаржаьй цар ханал хьалха план кхоачашъяра. Из цар массе шера кхоачаш а ю. ХІанз цар разведчиний календара тІа 1986 шу да, шийтталагІча пятилетка хьалхаре шу. ХІаьта цхьайтталагІча пятилетка план цар 3,5 шера кхоачашъяьй, 639 метр бурув техад планал согІа, къахьегама овсарле лакхъяра задани 100 процент кхоачашъяьй, 664,2 эзар сома лохдаьд бурув тохарга дІадода ахча.

Дикача къахьегама хьокхамаша наьъалхар отчетно-хоржамий собранена № 21 йолча бурув деттарий бригада партгруппа (начальник Е. Г. Пондадзе, партгрупорг Д. Г. Вахтин). Из дар цар коллектива хІара болхлочо юкъара толам бахьан шийн хьинар-низ кхо ца беш чуйийна болх баь хилар. Партгрупорга шийн доклада тІа белгалдаьккхар, коммунисташа терхам тІа ца бозийташ, цхьаккха а производственни а къахьегама а дисциплина телхаь моттиг йита ца хилар, ца тохкаш, дІахо йодача хана де дезаш дараш а цар дилла хьалхадаьха хилар. Дукха хьадда предложенеш а критически замечанеш а йир собране. Белгалдаьккхар шерра 5000 метр бурув тохара къовсам лоаттабеча «Грознефть» объединене бурувдеттарий бригадашца опыт дІа-ца йлара хьакъехьа бувзам лоаттабе беш хилар а.

Собранешта хьахьекхар коммунистий хьинар лакхдена хилар, партийни дисциплина чІоагІъенна хилар, общественни вахаре а къахьегаме а уж хьалхарча мугІарашка латташ хилар.

72 отчетно - хоржамий собранешка 371 КПСС член вар (учете латтараш 375 саг ва), 98,9 процент. 68 партгруппа собранешка 100 процент хилар хьабаьхкараш. Докладаш еча хана къамаьлаш даьча коммунистех 72 процент болхлой бар. 93 предложени замечани йир цар экономикеи культуреи дегІайоалаяра хьагъехьа, къахьегама а вахаре а хьалаш дикагІа тоаде дезаш хиларах, къахьегамхошта коммунистически кхетам баларах лаьца.

Уж еррига а предложенеш а замечанеш а КПСС горкома, парткомашка а юкхьанцарча партийни организацей бюро а йийцай. Хьадда йола мероприятеш вІашагІйоахаш я уж кхоачашъяра. Царех 9 критически замечани а предложени а хІанзале а кхоачашъяьй юкхьанцарча парторганизацеце отчеташи хоржамаши долча хана.

Белгалдаьхад партгруппашка отчеташи хоржамаши долча хана хинна цхьацца дола кхоачамбоацараш. Хоадам болаш йола критикеи самокритикеи йоацаш, партгруппай а къахьегама коллективий а балха лерттІа анализ ца еш ясала кийчъяь хилар цхьайола докладаш. Укхазара хьадоагІаш дар коммунисташа даь къамаьлаш, тІагІолларе хилар — цхьаннена а критика ца еш, къахьегама а производственни а дисциплина телхаерашца боагІаш бола къовсам ца лоаттабеш. Цхьайолча моттигашка собранеш тІехьа яьхай. Иштта хиннад «Малгобекнефть» НГДУ электроцеха, М. Горьки цІерагІча совхоза МТФ, «Кавказ» яхача совхоза СТФ, иштта кхыча моттигий а партгруппашка.

Массе а йолча партгруппашка даь балхаш мегаргдолаш лаьрхІад. Отчеташи хоржамаши долча хана 15 партгрупорг хийцав. Хержача партгрупоргех 47 болхло ва, 24 кхалсаг я. уж берригаш а юкъерен лакхерен образованеш йолаш ба.

Собранешта кийчо еча хана а уж чакхйоехаш а дакъа лоацаш хиннеб парте горкома секретараш, бюро членаш КПСС райкома членаш, бехктоххаме болхлой.

1984 шера август бетта керда хержача партгрупоргашца семинар е лерхІ. КПСС горкома бюро ладувгІаргда «Районе партгруппашкеи цехови парторганизацешкеи отчеташи хоржамаши чакхдахарах йолча итогий» дешага.

М. БОКОВ,
КПСС Малгобекски горкома оргатдела инструктор.

БАМ-е рельсаш «доша» чІугаца вІашагІхоттера сухалбеш ба бІаьшерал магистрал еррига подразделеней гІишлонхой. БІаь километрга кхоаччаш юкъ мара йисаяц никъ буллаш болча «Бамстройпуть» управленерча Варшавский Иванаи «Нижнеангарсктрансстрой» трестерча Бондарев Александраи вІашагІкхета. Дукха ца йоацаш Бондарев шийи новкъосташца бамовски рекорд йир, 5400 метр никъ Іобиллар цар деши буса. Иштта хьалха баьлар из 4600 метр никъ биллача Варшавский Иванна.

Тахан А. Бондарев путеукладчик парта гІоргий бухаьда яхача косадкхарь. Бакъдо, массаш санна кулаха хьалха ба наькъа монтеранта да дола балхан хаахе а нийдда йола «Мостострой» 9, «Запбамстроймеханизаця», «Бамтрансвзрывпром» яхача трестий болхлой.

СУРТА ТІА: Таксимо-Витим яхача перегоне биллача никъа А. Бондарев бригадина вьнил хуча дакъа лоацаш ба Бурятски АССР Лакхенерча Совета Президиума Председатель В. Семенов, КПСС Северобайкальски ГК секретарь А. Молинин, КПСС Северобайкальски ГК хьалхара секретарь Л. Табалеев, «ГлавБАМстрой» начальника хьалхара заместитель Е. Басин, КПСС Баунтовски райкома хьалхара секретарь Б. Раднаев. Аьрдехьа — А. Бондарь. Воацил дІаухьа ва В. Раднаев.

В. МАТВИЕВСКЕ сурт.
ТАСС фотохроника.

● ЯЗДАРХОИ ВАХАРИ

ВАЙ ХАНА КЕРТТЕРДАР

Бехктоххаме а сийлен а да советски сага кхетам айбара гІулакха художественни литературана, ерригача советски культурана хьалхашка парте оттадаь декхараш. Цунах лаьца хоадам болаш къамаьл хилар укх деношка Нохч - ГІалгІайчен яздархой ворхІлагІча съезде а. Вай заман саго кхоачам бац идейни чулоацам, социальни хьисап, профессиональни говзал йоацача искусствах, литературни произведенех.

Хьанна да шийн мехкарча хІара къаман, зІамигачун а доккхачун а хьехилаьре. Дахара хьалаш бІаьшерашка хьакинна хилар, цар оамалаш, къаман Іаьдалаш арга хилар. Бакъда, хІара сага вахара хьисап, цун оамал шийн формаца къаман яле а, чулоацамца социалистически хила езалге цхьаккха шеко йолаш дац. Дукха я нохчий а гІалгІай а къаман Іаьдалашца прогрессивни чулоацам болаш, вахача шийдана йолаш йола оамалаш. Царех я воккхачун а кхалсага а сий делга, хьоашал делга, лоалахочоа, юртахочоа кишача оарцагІваьла саг кийча хулга, иштта кхы дукха а. Бакъда, халахета а белгалдаккханза далац, шоай чулоацамца реакционни дола зуламе дола гІулакхаш леладеш бараш а тахан республике кІоанта ца хилар. Хеталу, тахан деррига советски адамаш дегІаенача социализме дахаш мишта хуле-те тІехьадиса гІулакхаш хоадам болаш дІа ца доалаш дисар, аьнна.

Хоаш да, тахан а республике итташ дина секташ йолаш хилар. Шоайла а барт бац цар. ХІара секта шийн никъ мара нийса лархІац, кхыча секташа дина гІулакх телхаделга лерхІ. Духхьал цхьан хІамацца мара латтац цу еррига сектай гІулакхаш вІашш тара хилар: нах Іехабелга. ТІехьабиса кхетам болча наха зуламера дар, цкъаьни тайпара вай закона, вахарца доагІаш доацар хьалхадахарца. Цунах латташ да республике хІанз а тІехьадиса, йирча гІулакхаш леладеш моттигаш кІезига вийслуш ца хилар. МалагІаш да уж гІулакхаш? Эггара хьалха белгалдаккха деза кхалнах узабелга, урдош доаххилга, пхьенаш лехилга санна дола цхьаккха тайпара вай вахарна тарлуш доацараш. Царел кІезигах шоаех зулам доалаш цан общественна пайда хургболаш цхьанкха гІулакх а ца лелдеш йоасарал леладелга, базар ерга, иштта кхы цхьацадараш а.

Республике дуккхаеншта хІанз а дагадоагІаш дола цхьа масал доаладергда вай. Иа нийсдена массехи шу дале а, хІанз а дог тохалу из дагадехача. Массехи шу хьалха цхьан тайпан йоІ йоалайир шоллагІча тайпан зІамсаго. ВІашш уллув ядаш я йоІа а зІамсаго а юрташ. Массанена хоаш да цу шии тайпана юкъе хиндена гаргалонаш лелаяь хилар, дикан тІа, вон тІа уж цхьана лаьтта хилар. Бакъда, йоІ йодаьро толхадир деррига а, толхаяь а ца Іеш, боарам болацаш дукха зулам даьлар цунах. ЙоІа даьша шоашта яхь дар лаьрхІар, йоІ йолаьй аьнна бехьан а даькхи беххам белга социалир цар. Цар шоай боьо лехазар Іаьдала органашкагІолла, бус гергашца кийча а бенна, йоІ ягачун пІоагІа чуийлхар уж. Цхьаннкха уйла йоацаш, советски закон телхадара наькъаца из харц гІулакх нийсде гІортар бахьан долаш массехи вахар хьалар. Цунга а чакхдаланзар из: цу юкъе дакъа лацарах массехи сага кхьахта чубахна ханаш техар. Шоашкара дІадерзале а ца гІерташ, шийн ханнахьа Іаьдал оарцагІдаьнкха лалара хургдарий из деррига? Майра ала йиш я хургдацар.

Къахьегама сага уйла тІехьадисачов, зуламерчоа духьал гІоттаергйола произведенеш хьакхоллилга — художественни интеллигенцие хьалхашка лаьттача бехктоххамерча декхарех цаІ да. 1983-ча шера хиннача КПСС ЦК июньски Пленуме ше яьча доклада тІа новкъоста Константин Устиновича Черненкос йоахар: «Миллионашка болча наха вахаре наькъашкара эггара дикагІа бола наькъа новкъостий а хиннарг дІаоттай тІехьаьрча шерашка арайийна дукха произведенеш. Укхаза, шено йоацаш, гуш ба литературни а искусствени коммунизм кхалъяра практикацара бувзам шоай чІоагІлара вай творчески союзаша беш бола дукха оагІош йола болх».

Октябрски революце тІехьагІа хьахнана а советски Іаьдала шераше дегІадена а да нохчий а гІалгІай а художественни литература, цудухьа советски къонача литературех лоархІаш да уж. Бакъда, шоаш кьахилча денз, шоай хьалхарча стихотворенешкара, дувцарашкара, публицистически произведенешкара дена парте советски литературана хьалхашка уттаеча декхарех шоай керттера бехктохамал лоархІаш уж дегІадаьхьнлга хоаш да. Из бакъ цу нохчий а гІалгІай а литератураш нхоллача юкъаге лаьттача Мальсагов Зоурбека, Ведуев Саида, кхачар произведенеша. Цар произведенеша Советски Іаьдало къахьегама сага деннача кердачоа, сийрдачоа тІахьийха ца Іеш, ленински къаман политикана шерра пропаганда яь ца Іеш, цхьанкха машар боацаш, майрра къовсам лоаттабаьб тІехьадисачов, харцахьчоа духьал, сийрдача вахара новкъарле ей долчоа духьал.

Вай хана керттердар да хІара хьакхоллаш йола художественни литература произведенеш вІашта яле а, йоккха яле а, моллагІча жанрах из хиларах вахарца айхха бувзам болаш хулга. Керла саг, коммунистически кхетам болаш хьалкхевара гІулакха парте гІонча хинна латта дезаш да художественни литература. Ала мегаргда, вай республикерча яздархоша из нийса кхетадеш хилар. Из бакъду, цар кхоллаш йолча кердача произведенешта, хаддаза промышленни предприятей, юрташкарча боахамий, учрежденей, дешара заведеней коллективашца уж вІашагІбеттадуш хилара.

Нохч - ГІалгІайчен яздархоша хІанзалца шоаш даьчоа кхоачам а баь бах ала гІертилга дац из дувцаш дар. Белгалдаккха деза кхоачамбоацараш а долаш хилар. Царех керттера дар лархІа деза тІехьадиса харц гІулакхаш леладаре бахьан а цар дара а къаьгга хьахьокхаш йола, хьаналча къахьегама адамаш царца къовсам лоаттабе Іомадеш йола литература произведенеш кІезига хилар. Теша мегаргда, из лоархІама гІулакх яздархоша шоай тидаме эцаргхиларах.

Советски Союза Коммунистически парте массаза а йоакхо еш хиннай коммунистически дог-уйла йола сай хьалкхевара. Цудухьа 1983 ш. КПСС ЦК июньски Пленума социализма кхиа вІаьхка а белгалдаьнкха да адамашта юкъера идеологически болх мехка хьалашка латтача йоккхийча планашка къовсам айбара декхараш. Цхьанкха шеко йоацаш да дунах бехктоххаме дакъа Нохч - ГІалгІайчен творчески болхлошка, къаьстта яздархошка кхоачаш хилар. Из кхета а деш, шоай болх дІахо а кхы а дикагІа тоабеш дІабахьа лерхІаш ба республика яздархой.

А. ВЕДЗИЖЕВ,
яздархо.

«Агитатора блокнота» аргІанара номер

КПСС Нохч - ГІалгІай обкома пропаганда агитаце отдела «Агитатора блокнота» аргІанара номер араяьннай. «Пятилетка финише даьнад» яхача редакционни статьяца дІайоалалу из.

12 августа 1984 шера вай мехка шерра дездергда кІиндошъечун Де. Цу лоархІамеча датана кераь я КПСС обкома гІишлошъяра отдела инструктора Х. Минтуево «ГІишлош сихлеш дикеи хьалхе» яха материал.

«1984 шерарча кІн-марса — тІехдина балхаш» аьнача рубрикана кІала я «Кердача хьувгъама ялат да чукхулхаш» яха Э. Хакидова корреспонденци. Цу тІа дувц из гІулакх «Шалинский» совхозе мишта вІаштІехьдаьккхад.

«Подрядной отряд болх беш я» — иштта керте яздаь я Е. Поленова корреспонденци. Цу тІа хоадам болаш хьахьекх «Гарагорский» совхозе доакъар Іалашдеча балхаш дика вІаштІехьдахарех.

«Нарагиноштар декала звено» яхача зарисовка тІа безаме дувц «Старощедринский» совхоза толашагІболча кошсаш леларех.

9 сентябре Болгаре Халкъа Республика социалистически революце 40 шу дизар дезвергда. Дукха ха я Болгарера бахкха гІишлошъераш вайцига къахьегаш бола. Цар вай республика къахьегамхоша, сагІув - сагІох а теха, цхьана беча балхах дувц «Грострубопроводстрой» треста парторганизацей секретарий совета председатела заместитела В. Заиенина.

Блокнота тІа йолаш я кхыбола а материалаш.

Акриев ГІапура цІерагІча Назрановски «Электроинструмент» яхача заводе дукха кагирхой ба шоай хьаьнаьча къахьегамца уллувурча новкъосташта масал телаш.

Царех цаІ ва токарь Ведзижев Махьмад - Гири. 1977 шера вера из заводе балха номер 14 йола СГПТУ кьаккхачул тІехьагІа. Новкъосташта дагалгІац Махьмад - Гирей шийн сменни норма 120—125 процент кхоачаш ца яь ка. Цунца цхьана цо массехи смежни професси а карьерзаьй. Ведзижевна дика хоа шлифовщика, слесарь - наладчика, сверловщика болх.

Хьинаре дакъалоац хьалхалаттача специалиста коллективна общественни вахаре а. Из ва ВЛКСМ заводской комитета бюро член, илий доІане йолча халкъа дружинна член.

СУРТА ТІА: токарь М. Ведзижев.

Н. ПЛИЕВА сурт.

ДоттагІий письмош

ЛоархІамеча событеш — Москве хургйолча XII Дерригдуненая кагирхойи студентийи фестивала кийчо е болабеннаб планета кагирхой. Фестивалий историе тІара хоа вайна, из къахьга арелаьша а дунен кагирхошта хьалхашка латта юкъара лерхІар хІаране, цул цІела бос мичча бесса бале а, из ше моллагІча классахи группаи вале а, кхеталеш йолча вай башха-хозача планета массе меІингера хІана бац аьнна бола кагирхой гуллуш йола дукхача къамий аьхалех латта форум а йола.

Хетараш бе-бе долаш бола къона нах ба фестивало чулоацараш. ХІанзара фестиваль дунен халкъашта юкъера хьал цІаккха а ца денача тайпаре чІоагІа ирдена хьалашка хургья.

Цудухьа XII Дерригдунен кагирхойи студентийи фестивала керттера дош хурда машарах дола дош.

Машаре проблемаш хьалхагІа мел хиннача фестивалашка а йийцай, цхьабакъда, хІанз санна сагота, тІаьа санна лоархІаме цІаккха а хиннаяц уж.

Из холу сона советски саг се хиларах, сона чІоагІа деза долча, доазол дехьарча доттагІий письмош тІаьа.

«Тахан (айса яьккхача хана хІанз массазлагІа яхай ца хоьш!) Славние яха хиннай со сай доттагІчунца Анкайца. Цунах цхьанкха а хІама хезадий хьона? Братиславе — Словакие столица — Словаки эггара хозагІъярех моттиг я 105 метр йІаьха йола из городе гобеьнкха латт. Чехословаки мугъаьнкхачул тІехьагІа укхаза дІабехка боахк тха мехка, тха ирез бахьан долаш фашизмана дукъала баьча тІем тІа лийга советски тІемахой. ЦІаккха а халаш бац Славине ухача наьха никъ. «Славин» тха халкъо боарам боацаш боккха шийн безам а баркал а луш болча советски тІемахой сийлен хьамара оттаьй.

Сона иштта хет: хьона хьайна, хетаргахьа, дулургдоалаш мел долча дикачеи дезачеи хІамашта сужне яха веза. ТІема фильмашка со хьажача хана, цхьатарра дотаенняча цу цІерая кІурах юкъера, цу баьъечо, лелхача сигаленна кІалхара къенат сайна ла могаргдацар аьнна хет сона. Цудухьа шоккхона сужне йода со цу халача хьалашка кхетало лаьккхараншта, Лаьттан тІа машар оттабаьраншта. ХІаьта машар — из долла хІама яц дий». (Марка Чарна. Чехословаки).

Хьанна хац гІорваьнача Алешах — кортамукъале дьекхача эрсий салтечоа дегІача памятниках, шийн паргІато кІалхаргъяьккхача турпалашта болгарски халкъо дина бараал яхара сийдолах йола хІамаш?!

«ДІаухаргда шераш. БІаьшераш дІаухаргда, — яхаш, язду Болгарерча са доттагІчо Ангел Йорданова — ХІаьта Алеша иштта латтаргва доамал лакхагІа. Из дуне мел доалл даттаргвоаш ва. Веза ва из тхона. Из даим къона хургва. Халдаьна из волча ухаргба цхьан хІамаа — машара мара — кхы уйла йоацаш бола нах».

Мария Долорес Монтеро — Флорес — Куберча эрсий метта преподавателя язду:

«Эрсий метто са безам тІаува хоаеи бІаьшийи нахарча яйза а ца Іеш. Аз хьаз бу цун, оаха, кубинцашъа, тхоай дикагІдола доттагІеи гІончеи хиларах тарра къаьстта чІоагІа лоархІаш долча халкъа из хиларах, машара символ а хинна латтача мехка из хиларах».

ХІаьта дог тоха ца луш дешалургдий укх тайпара мугІараш? — «Аз дукха хІамаш лайнад, саготонаш кІезига бІаргайнац сона. Американска агресси йолча хана даьл, йишеи, сесагах ваьннав со. Сай наьнана висар.

Гоама ба сона тІом! БІаргабайнаб из сона. Цудухьа, се дийна мел волча хана, сай низа мелаьб къовсам лоаттаберг ба из машар бахьан долаш, сай лаьттан тІара машар а деррига дунен тІера машар а бахьан долаш. Хала дехкар да из, дале а, къона барашка кхоачашдургдолаш да». (Нгуен Ве Тунг. Вьетнам).

«ВоІ хиннав сеІ — зоем бу Кеперча са доттагІа йолча Надаль Надера. — ХІанз са ерригa уйлаш цунка тІайайраа я. Мала хургва цунах? Мишта хургва из? Наьна дог гаьнна дІахьажашкахьа хьеж. ХІаьта цун кхоанен айса уйлаеча хана эггара хьалха дагабох сона машар. Лаьттан тІа эггара дикагІдола хІама — из машар ба!»

АргІанара концерт лорадуш, чІоагІа дог тохаденнa йолаш хьабела аз. Сох тийша ма йитайий эггара езагІа йола уйлаш, къаьстта сай тайпара саг со я аьнна. Советски Союза — машар а сага паргІато бе[illegible] хьан долаш, ерригача планетера машар бахьан долаш лерагІа къовсам лоаттабеш хьабогІача мехка викал со йоланлаь да из.

«Хой хьона, СССР-ерча шийн хиннарчарца кІа-хад письмош да ухийташ бола мехкарий е кагийнах тхо юрта нагахьа боацилга? Из фу ахилга да аьлча, из да, вай халкъашта юкъера доттагІал тІехь-тІехьа чІоагІдуш доагІалга а вай вІаши машар долга а».

(Миленка Стоилова. Болгари).

Цу тайпара мугІараш вай халкъах, вай сийлахьча Даьхенах доккхая деш дешша доттагІа.

Цудухьа чІоагІагІа теш, машар кІалхарбаккха адамаша могаргхиларах.

Александра МАЦИЕВА.

Болхлочун уйлаш

ХЬАЬНАЛА КЪАХЬЕГАР ЛАРХlА ВЕЗА

Тахана вахайтта шу да тракториста болх беш со волу. Казахстана беш кхрадерзадеча декъа лоецаш хиннер. Ухх тlехьарча 25 шере Инаркъе вахац а механизатора болх беш а хьвогlа. Хlета, хlинз «Малгобекский» совхозе доахьараш lалашдеча бригаде мехигал хьоккхац ве со Т-40 яхача трактореца. Ухх шере ма къахьтта доакъараш нийсду бригада вlашагlъеллай тха совхозе.

Аз дуйца ца дезаш хаьш да хlаьхарча хана ахархочун болх керттерча декъе техниках дикагlа пайда эцарх тийша болга. Вlаштlехьдоаллий — хьагl из тха боахаме? Сона хетачох делац.

Малгобека йоккхагlчарех я тха совхоз Инаркъаран Долаковарех ше боазам вlашагlтеаза дина. Тайп-тайпарча маршех йола 101 трактор, ка бола ялаташ чуэца вахайтта комбайн, кхыйола юртбоахама техника я совхозага. Цох бизза пайда эцаш хилча хеннахьан динеи чакхдоха йиш я совхозе кхашкара дерригa балхаш. Хlета из тха вlашцlехьдалац ухх тlехьарча цхьаккха а шера.

Малагlча бехьенех да из? Цхьан сменах болх бе механизатораш ца тоъаш дукха техника хlама ца деш латт совхозе. Механизатора гоазал йола нах тха шин юрта кlазига болаш дац из. Трактористе, комбайнере болх хьаьца а дlебахьа а царна ца лорца да из дукхагlча декъе. Ца лорца вьлча-м нийса хургдац механизатора балхацаре нахе безам чlоагlгlургбола гlулакхаш кlазига леладу тха совхозе.

Ший цlа а, дезал а, боаlам а болаш ве юрта ваха саг. Вахара аьттув болашагlа йола моттиг лаха гlерт из болх бе. Уьдагlа аллии кlазига долаш дац из. Цун соагlа а дукха да юрта вахача сага эшараш. Вlалла тlеревала йиш йоацаш, саноlа ди а кьада ха йоацаш ба механизатора болх. Ишта къахьегаш воалла тракторист, комбайнер шийи доаханна дlадиллаа доахьар а доацаш вус, хlьата ихьараьа болх бечар, пьыштдела цхьаннахьа балха воацараша а, аькин шортта шоей чоарча хьейбашта кхоачам беш доакъараш lалашдеш.

Дlадахача шера цхьа килограмм кlе даьннадац тха совхозерча механизаторашта. Юрта вахача сага алат мел чlоагlа эш хоаш ма дий.

Геттара эсала леладу тха боазама трактораштa, комбайнашта техническа lалашоре гlулакх а. Трактор эхача, из тоаш дlаеттае хlама йоацаш бетта, шин бетта латта веваш хул. Хьона эшар фуд хьожаш саг а хилац. Болх ца беш техника латташ хилча, боазама за хиларал соагlа, механизатор алапи долцаш а вус. Цун дезаш ихьба беза. Эша хlамаш ше аь а лаха трактор е дlетемашина тоае езаш хул механизатор.

Из бахьан долаш дукха трактористаш дlаух. Кордавараш корабелица цхьаккха хlама ца деш соца латташ хул дукха техника. Цунга хьажна за хул кхашкарча балхашта техника кийчъелга а.

Цудузьа балха арельча тракторш, кхыйола юртбоахама машинеш йозаш тlехьейала йиш йоаца болх юкъагlа а боалийташ юка тоае езаш хул техника. Цхьа да волаш сенна оасарле йолаш хилац цун болх.

Совхе хlара условни трактор 1264 дlахоарцlаш йола гектар болх бе безаш яр. Хlета мехьара лаьрхlама хlара трактора бехь бола 1055 гектар мара бац. Нормах боагlачах 83 процент мара хилац из. Кхы дикагlа бац тракторий болх ухх шере а.

Цхьаьнха цхьа масал а доаладе лоб сона техниках леттlа пайда ца эцнага гойтара. Ухх шере чуэца дезаш 1778 гектар ка бола ялаташ дар тха совхозе. Совхозага 16 комбайн я. Шиъ даьннаьа, леттlа ухх балха кийчъель хинналаре вlалла аракъаре новкъостал а ца эшаш, сихен ца дойташ чуэца йиш яр совхозе ка бола ялаташ. Технически норма 250 гектар йолча 111 гектар мара кхачац цхьан комбайна. Комбайнераш боецаш вlалла тоа ца еш йиса, балха аре ца йоалаш совхозе нов латт пхи комбайн. Ялхайттенах цхьайтта мара хиланзар ухх шера кlи марс чакхбоалхача декъа лоецаш. Цудузьа из тlехьа а беьлар. Ялаташ чуэцача тхона новкъостал деш хилар аракъаре тlаена вазайтта комбайн. Цар новкъосталца хелла чудерзадир тха совхозера ка бола ялаташ.

Ший а ший воlа а кхо комбайн кийчйир ухх шере кlи — марса лекха гоазал йолаш волча механизаторе Эсмиоев Нурдина. Ка бола ялаташ чуэцача социалистически къье хьалха латташ хьабоагlа да а къонгаш а. Йиъ бlаь соагlа тонн алат ьеркдад царех хlерена хlаьзлехьа. Дьол а хьалха ва воl Сеарбик. Кlи — марс Болебелча дена цlе ьымлап дlе ца хецаш хьабоагlа из.

Мангал хьокхача хlара дийнахьа цlаьна — шиъ балха нормаш кхоачашъеш хьабоагlа со а. Хlара бетта 250—300 сом алапи эц аз, ишта оасаре къахьегаш бе масса а хана болх беш хьабоагlа кхыйола механизатораш а. Дерригача механизаторешa техниках бизза пайда а эцаш ишта оасарле йолаш къахьегаргдола хьалаш вlаштlехьдаха деза. Дукха дац цу гlулакха де дезар.

Тахан керттера ахарко механизатор ва. Цунга хьажжа массане сий деш а лоархlаш а хила воагlа из. Вахара, къахьегара, салаlара цунна эшачун йоакха а эза. Ишта хала гlулакх да ди а бийса а ца къобеш болх беш воаллача сага цlагlа эша йол, ча, дакча ханнахьа дlа а дихьа дlаоттаделга, цунна шере эша алат лугга, кхы эша новкъостал делга! Тlехьа лефот а йолаш цхьа трактор къоастайнча кхоачашде йиш йолаш да из дерриге а, хьадевчов пачхаьа мах кlал а пьожабеш.

Сона хетачох, эггара дикагlа вахаш, коллектива а юрто а лоархlаш сий деш хила воагlа механизатор. Ишта гlулакх вlаштlехьдехкхача дlададергда механизатораш ца тоьлга, белггала лекхургба техниках пайда эцаре боарам.

Механизаторий къахьегама оасарле лекхьара чlоагlа лоархlам болаш да цхьаькха цхьа хlама а — ма могга кlазигагlа балха за дехьа йоаргйолаш балха а салаlаре а тьелаш вlаштlехьдоаланга.

Хьаьзаргьа вай тха доахьараш lалашду бригада. Ухх шере кlезиг-дукха дикагlа лел тха болх. Кхы а дикагlа хила йиш яр тха болх, цхьаццадолча хlамаш новкъарле ца йоре. Масала, делкъайна хlама дае кхаш леладеча бригаде хьаэха деза тха, дукха за а йоаш. Доакъараш кийчдереше болх бечa моттиге кхача кийчбелга вlаштlехьдаьккхача дикагlа дlагlоргбер тха болх.

Совхозе кулгалхоша, партийни, профсоюза организацеша цlенкашта уйла а езаш да уж дешаш. Царех да бригади подряд юкъейоалаелга а. Хабарел соагlа хlама дац кердача тайпара болх вlаштlехьбеккхара хьадеш.

А. БАРХАНОЕВ,

«Малгобекский» совхозе тракторист, «Знак Почета» яха ордена халлар.

Аргунски «Промжилдортранс» яхача станце къахьегта дика къахьегаш ва комсомолец, поездаш вlашагlъехкаш вар Далаев Рамзан. 1976 шера дениз цу профессех ухказа болх беши лаьм хьалханока латташ дола декхараш цlена кхоачашдеши хьабоагlарех ва из. Ишта, дика къахьегачарех ва ТГМ-3 яхача тепловоза машинист, коммунистически къахьегама ударник Ибрагимов Шерпуди а. Гудермески № 8 йола профессионально-технически училище чакх а ьйнаха ухказа балха вера из. Цу шерашка даим ахьe хьалха латташ хьабоагlа из. Профмоза членa декхараш а цlена кхоачашду из.

СУРТА ТlА: (аьрдехьара аьттехьа) поездаш вlашагlъехкар Р. Далаев машинист Ш. Ибрагимов.

З. АМЛИЕВА сурт.

Ялат чуэцарий йоакхо ю

Гаьна дlахоаьр истола гонахьа гулбеннача наьха бехар. Цхьанкха хlамаш тlайлар тlа а йоалаш, дика тlа вlашагlкхийттача наьха гlар яр из. «Во дац аххар хьал-м», аьнна, хийтар сона. «Назрановский» совхоза Пхьилекъонгий - Юртарча отделене цхьоалагlа бригада делкъийга хlама дуаш яр. Хlара болхлочоа хьалхашка леттар йоккха дулха чlегилт чуулла борша оаркхниг. Истола тlа уллар тийда мыьх, кера а берхlала аькка а нарсаш. Гуш дар цlена белаш шекар. оаркхнига чу уллар тийда лимон.

Хlама дае хьатlавоагlачоа кулгаш дила кхача кхухьача машиних lоалле кулгаш дуллар яр, гатен сапен а долаш...

Механизатораш чам болаш хlама дуаш багlар. Хlама дае безаш хулийтаргболаш дар кхай тlара хахьенха цlена фо а.

— Чlоагlа раьза да тхо тхоей поваре, — йоах комбайнера Ажигов Хьажмурда.

Трактористаш деча къамаьлага ла а дуэгlаш, цар хазеха ма йоае гlерташ, гlулакх деш яр повар Местоева Марем.

27 шу даьннад цо совхозе болх бу. Дика lомаеннай из цу юкъа дед хlама кийчде. Ше болхлошта хьанийчдаьр шоай цlагlа дуар сакаа чам болаш хилийта гlерт из.

Ший новкъостаца Местоева Амкнатаца дlа-са делача кухне болх беш я Марем. Цу морча кухне мишта хала да дуэаш а дезаш. Хий, продукташ, газоеи пешкаш — шеяр шоашца лелае еза. Цхьа ма массанена цхьа кхача а кийчбаь, цхьан сага кхыдер кийчде дезаш хул.

— lуйрийна лах сахьат даьлча дена делкъа ха хиллалца балха бьахка нах хlама ца дуйлташ дlебахийта йиш яц. Цул соагlа, сона чlоагlа хала хетаргдар, айса хьалхашка оттадаь шу ца а дуаш, саг истола тlара хьалгlеттача, — йоах Марема.

Ишта шиий балхах дог лазаш йолча цунна дега тlара барнай оал алат чуэцаш боалхараша.

Во вlаштlехьдаьхадац совхозе комбайнерашта деш дола кхыдола гlулакхаш а. Шиий хаинахьа хьатlакхухь, шийла хий. Делкъийта хlама диначул тlехьагlа, садlа моттиг я. Лоеза шахматаш, шашкаш а я. Массехьаза агитбригада а лийнай ухказа. Болх хала болга а хоаш мел эшачунца lалашбу уж.

Цудукьа лоацлача [illegible] ца дойташи ялат [illegible] боалх механизатораш.

Р. ЧАХКИЕВА.

Наурски район Ленина цlерагlча колхозе слесарь-наладчик волаш къахьегаш ва Солнышкин Александр Григорьевич. Цо регулировка яь тракторий, комбайний, кхыча техникай агрегаташи оатхалаш тешшаме болх беш хул.

Ишта шиий нио дlа ма кхоачча колхоза техникага дика болх байта гlерташ хьаьнала къахьегаш хьавоагlа КПСС член воза Александр Григорьевич. Из коммунисташа шоай партиема членалла херкав, колхозхоша — шоай юрта Совета депутаталла. Тlеьо шу соагlа хза я цо цу колхозе болх бу а.

СУРТА ТlА: слесарь-наладчик А. Г. Солнышкин.

Дж. ТОХТАРОВА сурт.

Ингурхона тиила вlашагlдоаха тlий

Дукха энерги я лоаман кишка. Цудукьа пайдака я перспектива йолаш а да цар тlа гидроэлектростанцеш ехкар. Амма лоамашка наькъаш дац, вака-ва хали да. Цхьан оагlорахьара хи йисте, дlатlаттача, вож йист берд болаш я тlа а воалалургвоалаш. Мишта дехьайоаларгья механизмаш, гlишлош иэ материалаш, оборудовани? Тlий эш, амма хинна йола тlий, гlимло хьалъяь хлалина йолча хана дlа а юха а тlехдуалара доа тlий.

С. Я. Жума кlерагlча «Гидропроект» яхача Берригсоюзни проектно-изыскательни lилма-тохкаме института Тбилиски отделене могадир Ингура яхача долача хи тlа Худонски гидроузел хьалъеш хана дола вlашагlдоллаш а вlашагlдоккхаш а дола вентовай тlий хуллалга. Хьалха гидростроене практике довзаш хиннарешна нийсдача цун керттера-башхало я цун конструкци чоалхане да хилар, монтаж а демонтаж а эра дукхха кlеззига наьрега дезаш хилар. Цул соагlа, ухказа пайда ца эца йиш я лаьрхlача мовхьаш кхухьача тележкех а кхыча чlоагlа йоккхача оборудовани а.

Тlий яролеташ — вlашагlъохкаш, секциеш я. Хlара секци рольваш тlа латташ я. тlагlолла уж керчаш рельсаш йолаш я я. Хlьата цун торцева оагlош чlега тохара хьисапе чlоагlъеш я. Хьалхара секци чlоагlа дlайолл хи йисте оттаенача пилонах, хlьата пунах тlайоагlаш йола секци тlагlолла тlехьаьнкхара йола лард хул. Хlара секци дlатlачоагlъю шийла хьалха оттальчунна меттел пилонана. Цу тайпара цаl шоллагlоа тlехь йолаш йоагlаю йиш а хlара яр 10 метр. Наьха йола барзl секци. Тlаьта йоалуш бола буль — 20 тонна гlа кхоач. Вlашагlдол из массехк дийнахьа.

Из тlий хьадара кхелла ен-нар «Тбилгидропроект» яхача института керттера конструктор Марк Штасерман ва. Цу института керттерча специализа кулгая а деш оттаьа кантоаи тlаьна лелеш хургдолаш модификаци яра йола балха чертежаш. Деррига тlий вlашта а дилла автокрана тlа оттадаь да. Из да изыскательни партеша лаьрхlа, цу тlа гlолла тlехйоалалургья 7 тонна еза буровой станок.

Артем АКОПОВ. (АПН).

Доазол дехьара

ДУНЕ ЦХЬАН КlИРАГlА

ТЕШАМА ХЬАЛ ЮХАОТТАДЕ ЕВРОПЕ

Ийс шу хьалха «Финляндия» яхача конгрессий Хельсинкски Двореце кулгаш яздаьд Европейски континента тlей деррига дуцен тlей дlахо дегlаахара наькъ дуккхача даьнье белгалдаь йолча Европи кхерамзлени цхьана гlулакхаш лелалареи Совещание Тlеххьарча актана кlал. Европа 33 пачхьалкхен, хlьата иштта США а Канада а вахалаша кулгаш яздаь дола из исторически документ тlаьмар хила йиш йолаш хинна Советски Союзон социалистически содружества кхыча мехкашен кlаьд ца луш къахьегар бахьан долаш. Из хиннай хьалхьалени прогрессай иотало.

Бокха лоархlам болаш хlамаш да тайп-тайпара общественно-политически системаш йолча пачхьалкхенашта юкъерча гlулакхий шеи цари нах йоаца лард сакия кхохкам кlаьдбара политикa официально дlанхайнаь йолча Хельсинкие дийцараш. Цуница цхьана цига могалый дунен халкьашта юкъера гlулакхаш конфронтаце наькъагlа а доацаш, машара наькъагlа леладара принципаш, Советски пачхьалкхе вlашагlъеллача В. И. Ленина а хlинз Советски халкъо а царна тlехьа къонсам лоаттабаь а доаттабеш а йола принципаш.

Хельсинкски Совещание дийцача тайп-тайпарча дешаех яьча дуккхача соглашенешта юкъера хьакъоастабо боагlа иштта торгово-экономически lилма-технически доакъошка, гонахьара го дорабаре, культура, дешара даьнье цхьана гlулакхаш леладара, нахан организацешта юкъе контакташ леладара хьахтехьа баь барт.

Хельсинкски Тlеххьарча акта мел яхачоа тlехьа а йолаш СССР-о дlанхача шерашка термоядерни тlом ца хилийтара, Европе тlема низаш вlашдуxьала лоаттале кlезигдаре, социальни экономически программашта чlоагlа дукха эз деш тlема кийчоньга дlахиттар кlезигдаре тlаераль йола дукха предложенеш уттаьй. Варшавски Договора кхыча мехкашца цхьана Советски Союзо оттаьй Европейски лаьтта политически кхохкам кlаьабелга кlоаргдара пайда баргбола, тlема кхохкам кlаьабарца из чlоагl а еш йола шерра платформа. Вай меню лораагlа из йоалаш кхоачагlьяй «Финляндия» яхача Двореце кулгаш яздаьча документа ерригa кхьайола положенеш а.

Цхьабакъда, къайле яц, тlеххьара акт оттаелга халача хьалашка хинна хилар. Малхбузехьарча реакцен милитаризмах низаш духьала а латташ. Вlашагlкхийттача Штатий, НАТО гlоалларча цар союзникий уж низаш шоашта могар деш хила а хиннад долаш а да Хельсинкски Договора духьала гlерташ, машар тlехьашка татта, «шийлача тlема» ханашка гlулакх кхоачаде гlерташ. Финск столице торжественни церемони хиннача тlехьагlа дlаь шу даьлча американски администраце НАТО гlоаларча ший партиераштa нахьакхачлаий гаьна иэтар юкъерча боараме долча ядерни герза кердa тайпаш дlахиттадара къаьхьехьара программа. 108 «Першинг-2», 463 тlкъамаш дола ракеташ — иштта да Европи кхерамзлени Советски Союзах кхыча социалистически мехкашта тlахьожаль латтача эггара хьалха тоха лаьрхlача герза lилльмате йокха арсенал еба а ед натовски гlоазараша «юкъедахьа» лаьрхlа дий. Хьаьньал доаш США-ас Европе тlом бе лерхlаш уттаеча планашта юкъе дакъа лаьцад шоей халкьашка хьатта хlама доацаш Великобритане, ФРГ, кхыча малхбузен европейски цхьадолча мехкий правительствашa.

Натовски гlоазараша шоай тайпара лаьрхlад Тlеххьарча актана кулгаш яздаьча хана денз ийс шу дизар белгалде: из хьатlакховцаш Боннера хоам баьб 36 «Першинг» шоай позицеш хьаллаьца дlаоттай ФРГ-арча американски тlема балашка. «Шпигель» яхача журнало деча тешалигlа ракеташ цига дlаккхь бийсана. «Хьанах лораю уж ракеташ?» — хеж журнало, хlьата жоп ду: «дензл долча къонахкийн ихалиаьхен группад — американски базе дийнахьа а буса а машара вахте латтача тlема духьаларча болама доакъошхоех». Цу тайпара сыама йоацача вахте айттаб английски къонсамхой Тэтчер правительства тlъамаш долча ракетий стартовни площадки яьча Грилзи - Номон яхача моттиге эттача ядерни кхерама духьала. Белге, Голланде, Итале тlема духьаларча болама членаш... Машаре тlехьа барий болам цlаьхха ца хиннача боарамашка а кхабьаб хlиззарча хана лоархlаме политически фактор хинна дlа а эттаб.

Европейски кхерамзлени цхьана гlулакхаш лелалареи дунен халкъашта юкъерча Комитета секретариата Хельсински барт баьча хана денз 9 шу дизарца ювзаенна кепатехача заявлене тlа белгалдаьнкхад «тахан, хьалха ца хиннача тайпара, общественность чlоагlа сагото еш я дунен хал[...] хьал ардалар а Европе кердa ракеташ оттар бахьан долаш» а. Европа тешама хьалага юхаихоачалга чlоагlа эшаш хlама хилар белгал а доаккхаш дунен халкъашта юкъерча комитето хьалхадоакх: «Европейски халкъаша хьадех ядерни державаша вlашей юкъе лелаечa гlулакхашка дукха нах халакбеш долча герза деррига тайпаш — ядерни, моллагlа дараш, химически, е кхы тайпа дараш леладергдаш аьнка юхадовлара йола нормаш кийъелгеи лорaелгeи. Халкъаш хьадеш герзашцаре низаш пачхьалкхенашта юкъерча гlулакхашта вlалле юкъедоахаргдоацаш барт белга».

ЛОАРХlАМЕ А ШИЙ ХАННАХЬАРА А ИНИЦИАТИВА

Советски Союзо дlанхайнаьй арахьарча политика керда лоархlаме инициатива — гаргарчамалхбоалера хьал тоадара хьаньехьара предложенеш. Цlаьхха а дlахьенхай Гаргарча Малхбоала окупаци яьча ерригача lарбай территореш тlара израильски эlу арабlинкара, шиий дойаме йола пачхьалкхе вlашагlйоллара йола Палестина lарбий халкъа законни бокъонаш lилашъяра лардa тlа чlоагlа а ийсача наькъагlа а машар оттабара тlехьа йола СССР позици принципиальни а лоргагlа иргойцаш а хилар. Хьалха а санна советски предложенеш хоадам боллаш я. хlьата юкъе эттa конфликт дlанккхара наькъагlа де леза практически гlулакхаш белгалдоахаш а я. Эггара хьалха — цу гlулакхаца хьашт долаш мелбараш цунна юкъе дакъа а лоацаш ООН-ага хьалхе а йолаш дунен халкъашти юкъера представительни конференци гулъяр. Цу тайпара конференци гулъяр кхаастa бокха лоархlам болаш да кемп-девидски сепаратни бартlагlа гаргарча-малхбоалера проблема «къоастае» гlерташ Вlашагlкхийттача Штаташен Израилен мел делаьар дехача хана. Ехай иштта империалистическо-сионистски барта юкъе дакъа лоацараша дlанхайнаь хиннача «решеней» кхы мел йола еррига варианташ а. Хlана аьлча, низагlа а тlема кийчонца а суверенни йолча lарбий пачхьалкхений чурча гlулакхашта юкъе гlертара а наькъагlа уж леландаь.

Цунца дувзаденна терках тlаоазаш хlама да советски предложенеш регионерча ерригача пачхьалкхений хьашташ теркал а деш Гаргарча Малхбоалера гlулакхаш деррига чу а лоацаш тоаде лаьрхlая цар кхерамзлена гаранти хуши хилар. Кхыча дешашца аьлча, дуцар да бlарча хьайийцача дунен халкъашта юкъера хьал тоадара юкъе гlоргдола лоархlаме хlама цунах хургдолаш гlулакх тоадара хьакъесха.

Советски Союзо иштта цlаьхха а белгалдаьнкхад lарбий пачхьалкхений позицеш 3 миллион долча Палестина lарбий халкъа цагалаттачуцен хьежжа ма могга сихагlа Палестински проблема къовстае эзилга а.

Керда советски инициатива чlоагlа хьаллаьцай lарбий мехкашка, регионерча кхыча пачхьалкхашка, дерригача дунен халкъашта юкъерча прогрессивни низаша. Из актуальни хоадам боллаш, кхоачашъергlоалаш хилар белгалдаьнкхад Сире, НДРЙ, Египте, Иордане, кхыча lарбий мехкий политикаш, массови информаце кхыча средствашa. Ливана премьер-министра Р. Караме, палестински кулгалхоша.

Цунца цхьана юха а къаьтта хьагучадаьннад гаргарча — малхбоален проблемашта дlанхара хьакъелча США-и Израили обструкционистски уйла йолаш хилар. Советски предложеней дакъе негативни позици а лаьца Вашингтонох Тель-Авивоа цlаьхха а хьахьенхад Гаргарча Малхбоалe сихагlа машар оттабара духьалеараш, дунен цу стратегически лоархlамечa районера кхохкам минхара боахараш шоаш хилар.

В. ЧУКСЕЕВ, Г. КУВАЛДИН, (ТАСС).

МИШТА КХОАЧАШДУ ДЕКХАРАШ

ХlАМАШ ТЕГАРИЙ ТОЛАМАШ

Грозненски производственни швейни объединене чуйоагlа номер шоллагlа йола цех берий кочамаш яра лостамагlа болх беш а. Цун коллектив дуккхаза а социалистически яхье йотъюлаш хьенарех я ерригача объединенерча цехашта, участкашта юкъе. Цу декъе лоархlама моттиг дlалоац дика вlаштlехьъяьккхача социалистически яхьо. Хlьата, яхье итогаш хан-ханнахьа массане а бlаргхетаргболча моттиге хьалтаха хул. Социалистически яхьаца дувзаденна мел дола дешаш тlаделаш кхаэ кийчдаь хьоккема уйг да цеха дlамувоаллача доаллаш. Цунга хьажжача хlара болхлочоа хоа ше яхье малагlча моттиге ва.

Цеха кхаь участка хlамаш тегараш къахьегаш бе «Хlара балха дийнахьа дисциплина тlаедикен хьедер дуккагlаи хилийта!» яхача девизагlа. Хlьата вож кхо участок — «Берий товарешта — комсомольски теlамl» яхача девизагlа.

Дукха ха йоацаш шоллагlча цеха коллектива цlаьхка а Бакъдир ше коммунистически къахьегама коллектив хилар. Коммунистически хьисапе къахьегара тlехье яхь лелаеш ва цехарa 230 саг. Хlьата, царех 155 сaго сийлеца лелаю коммунистически къахьегама ударник яха сий дола цlи.

Хlинз ухх сахьате цеха коллектив деррига шиий низаш тlадерзадеь къахьегаш я цхьайтталагlча пятилетка дийнагlча шера декхараш толамца кхоачашдаре. Цу декъе цар тlанийцед шоей торонешка а хьежа нерда социалистически декхараш.

Ухх деношка цеха гулбеннабар объединенe ерригача цехий участкий кулгалхой, цехий профсоюзни комитетий членаш, мастераш. Уж шоллагlча цеха бахкабар цергара хьалхаlатта опыт хьеца. Гулбеннараштa хьалхашка къамаьл дир шоллагlча цеха профсоюзни комитета председатела Пошивайло Клавдия Андреевнас.

— Тха ххх бригаде а цехе, — аьлар цо — уж ерригаш коммунистически къахьегама коллектив яха сий дола цlи лелаеш а я. Мишта вlаштlехьдьыннад тха из? Уххаза боккхачна лоархlеме хилар социалистически яхь нийса вlаштlехьэхкхар. Къахьтта теркам тlабохийт бела яхьа итогаш нaха дlайоваийташ долча хьоккема улгах, хlара дийнахь балха итогаш ярца цар тlере нaха хоe тlехьавусар малoв, хьалхавахьнар малов. Шоей къахьегамах хьахниар фуд хоаш хиле веза хlара болхло. Толам бевикарий кхы а дикагlа къахьега безам боагlа, хlьата, тlехьабусарашта эхь хетийт.

Цул тlехьагlа Клавдия Андреевнас шиий балха, опытах дийцар.

— Со профсоюзе цехкомa председатель хилларех тархlа участка производственни декхараш мишта кхоачашдару хьажарал соагlа, кlерарча болхлочуи дагаеттар ха, дух тlа эла декхарийла я со, — аьлар цо, — негахье норма кхоачаш ца еш саг хул, из тlехье хlама вус, цунна эша гlо дар сий декхар лоархl аз.

— Наьха йоакхо яр, цар хьашташ теркал дар сенна доле дешаш а социалистически яхьа условешта юкъера дlадахаза йиш йолаш хlамаш дац. Хlаранеца цун дикахетар, кхехетар дехьеш, цунна вахара хьалаш тоадара теркам беш кулгаю хулe цу сaго ше дикагlча оагlорахьара хьаьнала хьажарге къахьегама а, — аьлар Пошивайлос.

Ер нийслагlа шу да цеха шоллагlча участка профгрупорг йола Комарова Надежда Николаевнас из общественни декхар кхоачашду. Хlьата, ер нийслагlа шу да цу участки коммунистически къахьегама бригада яха сий дола цlи лелаю. Хьалхашка латтача декхарех дика лоархlама цlарех хьаташ хьайоагlарех а из участок.

Участкe къахьегача хlара болхлочо доаш деннад шиий производственни норма 110 процентал чуэхьа ца хулийташ болх ба.

Царел воагlа лоаш шемар яла йолча участкера гlулакхаш а. Бакъда, царна кlезиг-дукха халагlа да, хlана аьлча, шоллагlча участка къахьегараш дукхагlча декъе производстве ветеранаш ба, хlьата, ухказа болх береш мехкарий ба. Цудузьа берригаш а бац хила безаче тайпара къахьегама тlера, массане а лаьц доаттlаче тайпара производства дог. Цхьабакъда, ала кlезигма доацаш дика лоархlаме шиий балхах бlарча коллектив хьайийцача. Хlана аьлча, производстве ветеранаша, бокхагlа бевча новкъостале шоашкара масал тел каген берашта.

Гулбеннача къамаьл деренаша, производства хьалхе лелаеча дийцар шоай толамех, уж дахара керда наькъаш шоаш мишта лех. Массане а дог лазаш, царна чlоагlа дагадоаллеш хlама дар боллаой дlабуллар сенна дола доаш. Хlьата, шоллагlча цехе а нийслу балхлой дlабуллар сенна дола гlулакх.

Лоаца аьлча, дукха пайдане дар дlа-хьа ийцар гулбеннараша. Хlьата, цох дика пайда баргболаш шеко а яц.

О. ЕВДОКИМОВА.

Чехословакин химн дагlара керттерча лостамеш цаl бе тахан пластмассен искусственни волокнаш кхахкар, СЭВ мехкашца айхха дуззадеш да иэ гlуллах. Лужице-тlарча-Плавна яхача горeде СИЛОН яхача фабрике арахоца йолаенна керда искусственни «Тесил-23» яха цlи йола волокнаш. Цунах хьаль хlамаш сиэ боъзалуш а дика йа чаккдоаллйтан а я.

СУРТА ТlА: СИЛОН яхача фабрикаш цхьа цехе.

ЧТК — ТАСС сурт.

Исторе оагlонаш

ВАЙНАЬХА ТЕАТРА ЛАРД ЙОЛЛАШ...

1920 шерара ахка. Чекхбаьлла бе граждански тlом, мехкa тайп - тайпарча мигlингашна контрреволюцеца къовсамаш лоаттаду. Тийрла йисте бирсъенна хьувзаш я хlаланьлла йиса бандитий тоабаш, цьарчоа лечкъа теба багlа Советски lаьдала моастагlий...

Массанахьа шерра дlадаржаш латт нерра вахар. Эксплуататорий lазала кlалхара даьнна къахьегама халкъ ма могга тlакхуш да знамешта, культурана.

Цу хана тlемо воалавар Владикавказе цамогаш волаш хинна къона лор Булгаков Михаил. Укхаза цунна шийна бlаргайра синхарий хьисапе тийшабоалх лелабеш кlайбарий бандаш, моастагlаша йоагаль вайнаьха юрташ...

М. А. Булгаков (1891—1940) тlехьагlа вовзаш вола советски яздархо, ше вийрзачул тlехьагlа литературни балха тlаийрзар. «Са фельетонаш тlайнийнай дукхача кавказски газеташ тlа, — яздаьд по цу хана Киеве вахача шийн вешийга К. Булгаковга. — Укх аьхний со массала а эстрада тlара дувцараши лекцеши ешаш хиннав. Цул совгlа, сцена тlара хьагойташ са пьесаш а хиннай».

М. Булгакова язъю гlалгlашта хетаь кхоъ пьеса. 1921 шера майски сайре. Владикавказерча эггара хьалхарча советски театре гулбелар тайп - тайпара мотт бувцаш болеи тайп-тайпара барзкъаш тlадувхең нах. Театра хьалхашкарча майда тlа доаллар доккха плакат. Цу тlа латтар вайнаьха чокхий а лувчаш герга кий а туллаш вола лоамеро, дlадахийтачо куйга бе йоаллар йоккха маузер.

Цу, хозача басарашца кийчъйча афиша тlа дар: «Хьамалаш, 3 антах латтача гlалгlай вахарах лаьца дувцаш йолча «Молла къонгаш» яхача пьесага». Лохе дар дешаш: «Къамъастартда вай къаьнарча дунеах!»

...Урагlа яхайта мий lойоаш моттиг йоацаш хьалдиза дар театр. Совлена оттадаь дукха гlандаш дар. Хьалхарча мугlарашка багlар чокхеш тlадувха вайнах, френчаш а мокханаш а юха кхыбола нах. Берригаш а цlе партизанаш хиннараш бар уж.

Хьеелалу занавес зрителa дукхьала отт Хоаций молла хьаьший цlа. Дукхьал гlалгlашта лаьрхlа М. Булгакова язъяь из драма оттаьр а хьалхьа образоване отделе вlашагlъелла гlалгlай самодеятельни группа. Кхыча лоамарой санна, театр меттел, шоай йоазув а дацар гlалгlай...

15 май, 1921 шера, эрсий профессиональни актераш а юкъебоагlаш йолча гlалгlай драмкружоно оттаьй «Молла къонгаш» яха пьеса.

Шоай ца тоъаш йола профессиональни говзал самодеятельни артисташа энтузиазмаца кхочашйора, хlаьта бакъха театральни искусства къайленаш йовзаш воацача зритело lалаьмате чlоагlа тешаш тlаэцар сцена тlа хьагуш хиннар а хьахозаш а хинна хlара дош а.

Из чоалхане замысел сценически дика хьахьокхара автора кораьй кlорега конфликтни ситуацеш. Цо сцена тlа баьхаб Хоасбота дезал. Цун цхьа воl — эпсар, шоллагlвар — студент-революционер. Молла дезале уж тайпа нах хиларо а гlоттаду ира политически къовсамаш.

Сцена тlара халкъа моастагlащара къовсам ира мел лу, хьожашбарий безам кхы а чlоагlлора. Шийн вахар революцена дlаденнача студента Идриса: «Маца йоагlаргья-хьогl цхьа лехар, урдув, дахар, санна дола тlехьадиса гlуланзаш вайна юкъера дlадаьйна ва! Маца кхетаргба-хьогl гlалгlай шоашта керда вахар эшалгах?» аьлча, шийца стражникаш а болаш чувенача полицейски начальника Идрис лаца хьоваавала. Тlакха оагlабаха цlогlарч детташ, шорарч етташ, хьайбаб зрителаш. Гlеттий тхоэнах тепча тахай цхьанне, штукатурка lойояаеш.

Гlалгlай самодеятельносто из спектакль гойтай Владикавказе, юрташка, хьекхай из Грозне а. Цига а lалаьмате езаш тlанйцай постановка. Б. Н. Тотрова хlирий меттала аьнкха из пьеса хlирий халкъа драма хинна дlаяхай тlехьагlа. Цига а самодеятельни кружонаша уттаяй из тайп - тайпарча юрташка.

Мальсагова Тонатий Тамарей Бекбузарова Нинаси дувц, цу спектакле шоаш ловзаьйча кхалнаьха ролех, публика из мел дукхаезаш тlаэцаш хинна.

Иштта, гаьнарча 1921 шера, хургдолча вайнаьха театра лард еллар вар тlехьагlа гlоралнна вовзаш хинна советски яздархо а драматург а М. А. Булгаков.

Ш. ДАХКИЛЬГОВ.

Дукха берам дола дезалаш кlезига бац Киргизе, бакъда, е дезал шоай тайпаре — интернациональни ба.

Шовзткъа шу хьалхé халача тlема хано Исеновн Айгумуна шоай цlагlа делла дlаийцар Украинера берий цlенаца эвакуаци яьйола Ксения яха эрсий йоllгт. Халла дар барайта цу мара дезахьа йолча хьезархочна цун бер хьалкхеде — тlаийна йола Ксения шоай цхьа шун ах шун дахьа вала Руслан, ахка дукха ца теха йоlбт, боалаке де деваш дола чоалхане доаца хlомаш а lоназдаь, цхьана вокхъостал де яьлар.

Арнера цlаьера Айгунуш мар Сырдыбай. Шийн йолаш ва тlаийцар, цо Ксении, киргизски мотт lомабир цуна (из хьехаш вар яз шкоде), шийбер бац ца балийта а гlо дир.

Хlанз К. С. Исенова, исторически lилманий кандидат а йолаш, Киргизски нахчахьалкхен университете истори хьехаш я. Цун шин бер да-кlаний Кунаига йоlгт Светланаш.

СУРТА ТlА: вlашагlкхийта Исеновгlар боккха дезал. Лакхера хьалхара рядх (аьрдехьара аьттехьа): Ксене эlашагlвола воша Станкул, Ксене йоккхий воl Болот, Ксене воша Руслан, Ксене воша Кубатбек, Ксене мар Кылыч, Ксене йоккхий Зинай мар Бек, Ксене йоlйий мар Иса.

Шоллагlа ряд: Станкула сесаг Валентина, Руслана сесаг Кярез (вогъе — Айгунуш Алиевна йиlийца Ксенеца). Ксене йоl Светлана шийн берашца, Ксене йиша Зина.

Кхоалагlа ряд: Айгунуша Алиевний кхоалгий а мехкарий а берам — Тимур, Руслан, Темирлан, Мирлан, Айкан, Айгуль, Айчубек, Алмаз (аьрдехьа аьттехьа).

М. ШЛАФШТЕЙНА сурт. ТАСС фотохроника.

Кенатеха арадаьннад Кабардино-Балкаре

ЛОАМИЙН ЛЕГЕНДАЙН ТАМАШИЙНА МОХК

Кавказ... йера хана дехна доаа вайна из доаш. Миччахьа вай даха я — тахьнарчо Чукотке е йокхача Назахстане, Байкальски хишта юхе е Тийрка, Эдала бердаш тlа, — бера хана дезаш вай еш, lомадо Пушкина «Кавказ».

Кавказах дукха яздаь. Дукхача халкъий, ала йиш я, массе а долча поэзий бlаьш болча поэтий цунах язъяь йола стихаш юкъеяха я зараш долча книжкашта. Уж цхьан изданена юкъе хилийта — цу тайпара декхар да «Эльбрус» яхача издательствая литература Мухамед Хафицаи шоашта хьалхашка оттадаьр, дукха ха йоацаш Нальчике кенатеха арадаьннача «Кавказе сийна лоамаш» яхача сборникаца.

Бlаь совгlа автор ва цу книжка. Из хьадейл Г. Державина, В. Жуковски, А. Грибоедова, К. Рылеева, А. Пушкина, М. Лермонтова произведенешца. Из хьалхара «Сийлахь партlатеш» [illegible] рашка я. Чакхйола из А. Блокен С. Есениннен стихашца. Шоллагlа йола советски заьарча поэзе раздел «Уйкхан лоамарча бацай хьекн тови», бйта ялхаш я. Цун авторашта юкъе ба В. Маяковский, Б. Пастернак, вай хаьаркхой а.

Сборника дукха дикъа дlалоац СССР халкъий поэтий произведенеша. Уж дукхагlа бараш лоамарой поэш ба: Р. Гамзатов, К. Куанев, А. Кешоков, А. Шогенцуков, М. Гиттуев, Т. Зумакулова, И. Кашежева, иштта кхы дукха бараш а.

Гуржий, эрмалой, азербайджанций, иштта вай мехка лоамарча халкъий меттала аьха я дукха стихаш. Книжкана дика иллюстраций лый Кабардино - Балкарски АССР заслуженни художникa Г. Паштова.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

Мишта ду шоана гlулакх?

«БУРАТИНО» БОЛХ БЕШ Я

Ахкан шоллагlа дола дакъа — эггара халхагlа йола ха я «Буратино» яхача берий тика болхлошта. Сиклу школе бегlачарна лаьрхlа торговли. Холуш лакхлу товарооборот, массаварча дешоша кийсдича хlана тика цу 10—12 дукхагlа ийдаркой хул. Шоай бераш 1-ча сентябре хоза дукхар дийха долаш хилийтар ца дезаш малагlа дай-ноаной хургба? Хlаьта, тахакарча дийнахьа, бераш шоеш а да бокхагlчар санна хоэвдар дика харжа хоаш. Дукха сабар, задел, хlара ийдархочунца цхьа барт бергбола мотт лахар, хlара декна тика чу гlолла чакх а баьлна дlаболхача дукхача нана юкъе цхьа ийдархо раьза воацаш дlа ца вахийтар — уж ца тахал укх тика чу латтача болхлошкара дlадехараш.

Малача берий барзкъий отделе 12 шера хьаьнала къахьегаш хьайоагlа Магомаева Зулай. Цо яьнхай торговни училище, цул тlехьагlа болх баьб ученица, продавец, йоккхагlйола продавец йолаш. Хlаьта кхоаллагlа шу да Зулайс отдела кулгаллу. Хlанз из ше а я хьехамча. Цо къона болхлошта дика дlайовзийт шоай профессе говзал. lомабу шоай болх, предприятии езаш, цох доккхал деш уж хургболаш. lомабу ийдархошца къамаьл мишта де деза, товар дlахьалийца дехьа. Хlаьта мехкараша шоашта могар а ду цун хьехамаш сихагlа тlаэцара. Дукха ха яц М. Висултановас, М. Курбановас, Л. Халмурзиевас, Л. Васаевас тика чу болх бу. Бакъда, цар хlаналехье йоккха балха опыт йолаш болча продавецашна нийсса къахьег, цхьа бехк баккхийттабац шоашта.

Малача берий барзкъаш дохка отдел тика чу халагlа лоархlаш я. Из дувзадеша да укхаза товарий ассортимент йоккха хиларца — дайтина [illegible] дувхача барзкъагара [illegible] тlаювхача куртнашкен пальтошкен кхаччалца. Хlаьта размераш — 24-гара 50-га кхаччалца.

Нийслу укх тайпара хlама а: хетаргахьа размер а эшар я, костюм а дика хет, цьабакъда, шек ювлаш хул къона нана ше из нийсса херкахиларах. Цу хане массаза а новкъостала йоагlа Зулай. Цо эшаш йола консультаци лу малагlа фасон, бос харжа беза. Цул совгlа, цуна ше малагlа размер нийсса хургья а. Хlана аьлча, Зулайна шийн а да кхуш доагlаш кхо бер.

Сиха бу мах тика чу. Республика гаьнарча юрташкара хьаух укхаза ийдархой. Из кхетадеш да, «Буратино» (город Грозне эггара йоккхагlйола берий тика) массанена йовзаш а дукха езаш а а — бераш а бокхийчарна а. Хlаьта цун болхлой керттера декхар да ийдархоша шоашта бенна безам боа ца бер, цаl ийдархо хlама ца эцаш дlагlоргвоацаш [illegible] аьлелца гlулакх дар. Из цlакхха а диц ца далийта хьож шоай балха тlа З. Магомаевас кулгалдеча малача берий барзкъий отдела [illegible] давецаш.

Т. ИСМАИЛОВА.

КАГИЙ НАХИ МЕХКАРИЙИ!

№ 11 ЙОЛЧА ЮКЪЕРЧА ГОРОДСКОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНО - ТЕХНИЧЕСКИ УЧИЛИЩА ДЕША ХЬЕХ ПЮ

е профессеш lомаяра:

1. Штукатур - облицовщик - плиточник — дешаш лакха еза ха 3 шу.
2. Столяр - паркетчик (гlишлоний) — дешаш лакха еза ха 3 шу.
3. Каменщик - монтажник аьшкен аьшкабетонни конструкцеш вlашагlъейраш — дешаш лакха еза ха 3 шу.
4. Облицовщик - плиточник - мозаичник — дешаш лакха еза ха 8 класс образовани йолаш болча мехкарий 3 шу, 10 класс образовани йолаш болча мехкарий — 1 шу.
5. Аьшкен аьшкабетонни конструкцей монтажник — дешаш лакха еза ха 3 шу.
6. Юрташка гlишлошъяра мастер — дешаш лакха еза ха 3 шу.
7. Гlишлош еччара маляр — дешаш лакха еза ха 1 шу.
8. Слесарь - сантехник - газоэлектросварщик — дешаш лакха еза ха 3 шу.

Технически училища программагlа е профессеш lомае деша дlачуийбу 10 класс образовани йолаш бола кагий нахи мехкарийи:

1. Аьшкен аьшкабетонни конструкцей каменщик - монтажник — дешаш йоаккха за 1 шу.
2. Юрташка гlишлошъяра мастер — дешаш йоаккха за 1 шу.
3. Гlишлош еччара маляр — дешаш йоаккха за 1 шу.

Училищо квалифицированни специалисташ кийчбу СССР Минпромстроя чулоача хилаьй Доттагlала орден лоавеча Нохч-Гlалгlай гlишлошъяра управлене предприятешта. Училище деша дlаэц 15 шу даьнна а бокхагlйола а кагий нахи мехкарийи, хlаьта иштта демобилизованни тlемахой.

Берхl класс а яьккха № 11 йолча юкъерча ГПТУ хlайца дешархой мах боацаш lалашбу дувча хlамаца, тlадувхачуца, учебникашца, дика кийчъяьча общежитеца, льготни мах дlа-юха баха городской транспортаца.

Тlехдика училище чакхъяьккха дешархой лакхерчен юкъерчен специальни дешара заведенешка деша хьежабу.

Училище болх беш я кружокаш: предметни, технически творчества, самодеятельноста, духовойн эстрадни оркестрий, спортивни секцеш.

Технически училища программагlа дешаш берашта (юрташка гlишлошъяра мастер) 90 сом стипенди лу, демобилизованни е болаш, аьшкен аьшкабетонни конструкцей каменщика - монтажника, гlишлошъяра маляра, гlишлошъяра столяра специальность lомаеш бераша 78 сом стипенди лу. Производственни практика йолча хана даьккхача ахчах 50 процент лу берригача дешархошта.

Училище деша воагlачунга укх тайпара документаш хилийза дарглац:

1. Директора цlерагlа язъяь заявлени.
2. Ваь ха тlайола тешал (е паспорт).
3. Образованех йола документ.
4. Берригача дезалхой тlа а яьбаь йола вахача моттигера справка.
5. 3х4 а 4х6 а бустам бола яхх фотосурт.
6. Деша ваьгlачара характеристика.
7. Медицински справка (форма № 286).

Занятеш дlайолалу 1 сентябре.

Документаш дlачуийду хlара дийна 8-00. сахьат даьлча дена 16-00. сахьат даллалца.

Училища адрес: гор. Грозный, Старопромысловски район, Керда поселок «Катаяма», ул. Шефская № 23.

№№ 11-а, 4, 6, 26-а йолча автобусашца ва йиш я. № 2 йолча троллейбусаца — Центральни рынкера «Ташкала» яхача остановке кхаччалца, № 11 йолча автобусаца — «7-я линия» яхача остановке кхаччалца.

Деза доттагlий! Тха училища шо дахкарга хьежаш хургда тха!

КАГИРХОЙ ХЬЕХАМЧАШ

Хьехамчий болам болхлой класса традицех лоаллаш дола хlама да. Цу болама эггара маьхегlа дола хlама да кадрови болхлоца, производстве хьалхалаттарашца, лакхача хьувкъамий говзалчаша шоай профессиональни говзал дlаялар цхьана кагирхошта уж коммунистически идейности интернационализми йоллаш. Даьхенна тешаме, шоай профессешта предприятешта езаш, шоаш болхлой классахи йолхозин ахархоехи хиларах доккхал деш хургболаш кхетам луш хилар.

Наставничества организаци эргальнека тоалраш дегlайоалларан тlаерзаль йола практически рекомендацеш дlагойтара, кагирхой хьехамча социальни портрета анализ, цун кхетам балара болх дlахьокхара хетадаь да дукха ха йоацаш Нохч - Гlалгlайчен книжни издательства арахийца В. А. Новосельцевай «Болх беча кагирхой хьехамчаш» яха книжка.

Къулбаседа Кавказе болхлой класс хьахилар дувзаденна да Нохч - Гlалгlайчен болхлой класса хьалхара гlорбаьша хьехамчаш хинна В. И. Ленина соратникий Ф. Э. Дзержинске, С. М. Кирова, Г. К. Орджоникидзе, М. И. Калинина, В. В. Куйбышева цlерашца.

Автора белгалдоах, 30-ча шерашка Нохч - Гlалгlайчен болхлой класс ФЗУ а ФЗО а школашка, доадцача хана йолча курсашка кийчбаьча, индивидуально lомабешачa кагиркой чотагlа дегlаяха хилар. Цхьабакъда, къоначa болхлой кадраш кийчъеча хинна цlенхашттара кхоачамбоацар дар ФЗУ а ФЗО а, хlаьта иштта предприятеи мастерий состав дикалга дилача эсала хилар.

Республике хьалкхуаш латтар дилла укхаза даьхача къамех йола квалифицированни кадраш. 1926 шера дена 1936 шерага кхаччалца йолча юкъа мехкаьтта промышленносте болх беш хинна нохчи гlалгlайхи бола болхлой 7-зза совгlа тlакхийтар, хlаьта еррига промышленносте болх беш хиннарш — 12-зза.

Советски наьха маьрша къахьегам юкъагlбаьккхар тийшача балхах СССР дукъала тlом болабаьча фашистски Германе. Тlемо дlадийхар еррига промышленность моастагlа эша а ваь котдалара эшача тайпара эргаяккхар. Берригача къахьегамхой лозунг е хинна дlаттар: «Деррига фронта, деррига моастагlа эша а ваь котдолара!», яха дешаш.

Кхуаш боагlарех квалифицированни болхлой бара проблема вегара ирагlа ярех цаl а хинна дlаэттар. Промышленностеш гlишлош ечеш болх беш хинначи болхлоех хlара иттлагlйар 14-16 шу дола кхувш воагlа сиг вар.

«Болх беча кагирхой хьехамчаш» яхача книжка шоллагlача даькъа тlа йоах, социалистически общество дегlаяхара хlалларча этапе, хьехамчаша, шоаш кагирхоша болх беш, профессиональни говзал lомвар къахьегама, нравственни, идейно - политически кхетам баларца дувзах хlара идеалагlвар коммунист е комсомолец а ва.

Къахьегама династеш воахалий цхьоагlо йохарг ца хилара, болхлой класса традицеш ноахалгара ноахалга кхаьаш хилара символ я. Хьехамча даь-даьх, даьх, наьнах хулаш хул. Из я наставничества формаех цаl. Говзал ноахалгара ноахалга ювлаш хьайоагlа.

«Хьехамча бу кхетам балара болх» яхача кхоалагlча даькъа тlа белгалдоах хьехамчаша кагирхошта кхетам балара бу болх КПСС съездо дика могабаь хилар, цо царна хьалхашка керда кхы а чоалханегlа дола декхараш оттадар. «Тоабе беза кхетам балара болх... къахьегама кхетам балара, нравственни кхетам балара, идейно - политически кхетам балара».

Ше къахьегама коллектива вийлавхиларах терра, коллективни цун традицеши шоагlаре а лувлаш бу хьехамча кхетам балара болх. Хlара дена кхетам балара болх бара гlо ду хьехамчанна партийни, профсоюзни, комсомольски организацешеш, администрацеи. Наставничество я къахьегама коллективо беча балха цаl йолча комплекса цунах дlахадда йиш йоаца дакъа. Цо вlашаш ю къоначa болхлочун вахара-ледара еррига сферашта: къахьегама, общественно - политически, [illegible] альни.

«Наставничества организатораш» яхача бlаьлагlча керта тlа дувц наставничества организацей управленеи дешаех. Цу тlа белгалдоах, мехка масштабе кагирхошта комплексни кхетам балара декхар оттадарца дувладенна, хlанз укх сахьате берригача хьехамчашта йола цар балха лекхараш, цар хьетара формаши чулоацаьи чубоагlаш йола система хьахинна хилара.

1978 шера Нохч - Гlалгlай АССР хьаьнай наставникий совет. Цо кулгаь ду республика территоре тlарча наставничества института берригача балха, городий, районий, промышленни хьехамчий советий балха координаци а ю лостам а тел, кагирхой дикагlа болча хьехамчий опыт гучайоах, юкъараерзаю, йоаржаю, цар болама организаторий дешара кулгаллу, рекомендацеш уттаю. Совет чlоагlъяьй хьехамчий хьалхарча республикански слете.

Цу совета юкъебахаб партийни, профсоюзни, комсомольски организацей, нахчахьалкхени бохамеп органий вихалаш, lилманхой, журналисташ, педагогаш, болхлой классеи колхозий ахархойи дикагlа бола викалаш, кхыбараш. Уж советаш хьа а яьй болх беш а я республика городашка районашка, предприятешка.

Кхетам балара даькъера лоархlам боккха болаш да В. А. Новосельцевай книжка, новкъостал ду интернационализмаи патриотизмаи идеех йоаржае, дукха къамаш дахача вай Даьхен халкъий доттагlал чlоагlде.

Ш. АХМАДОВ,
исторически lилманий кандидат.

РЕЦЕНЗИ

ТЕЛЕВИДЕНИ

7 АВГУСТ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — Мультипликационни фильмаш: «Сабарде lаl» 5-гlа, 6-гlа, 7-гlа, 8-гlа выпускаш.
9.15 — Концерт.
9.35 — «ТАСС-а тlадиллад дlакайта...». Телевизионни художественни фильм. 6-гlа сери.
11.05 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Берриге гlалла ва прокурор». Кинообозрени.
15.25 — «Зама хьай-тlем хьохьа?».
16.10 — «Кердадараш».
16.15 — «Гансий гlайре». Телевизионни художественни фильм. 2-гlа сери.
17.25 — «Бераштa оамарех». Ленинградера передача.
17.55 — «Искусства шаьлха [illegible]» [illegible] документальни фильма премьера. СССР халкъа [illegible] культурни бувзамех.
18.45 — «Тахан дунен тlа».
19.00 — «Вай беш».
19.40 — «ТАСС-а тlадиллад дlалайта...», яхача телевизионни художественни фильма премьера. 7-гlа сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — СССР футболах йола чемпионат. «Спартак» — «Зенит». 2-гlа тайм.
23.20 — «Тахан дунен тlа».
22.35 — «Инде ритмаш».

II ПРОГРАММА

8.00 — lуйранара гимнастика.
8.30 — «[illegible] lомара бун». Телевизионни фильм.
8.40 — «Дами а тlом... Александра Блока вахарцара». Телевизионни художественни фильм.
9.50 — Мультипликационни фильм.
10.00 — «Къоначар кхоллам».
10.30 — «Академик В. И. Вернадский».
11.15 — «Шахматни школа».
11.45 — «Искусства мастераш». СССР халкъа артист Д. Баниониc.
12.55 — «Юхьалцарча безамах дола воркl зlамига дуццар». Бераштa дола телевизионни художественни фильм.
14.00 — Французски мотт.
14.30 — «Е тамашийна дуне». Ведущи ва Советски Союза шоазза Турпал, СССР летчик-космонавт Г. М. Гречко.
15.40 — «Кердадараш».
17.20 — «Воьдаь кераш». Художественни фильм. 2-гlа сери.
18.10 — Хьалкъаша экономика обозрени (нохчий меттала).
18.25 — Шун кийчаяй йолча тlа. Х. Эдилов «Машара урам».
18.40 — «Кхачи программа: доаш метеорологашта лу». Документальни фильм.
19.00 — «Нохч - Гlалгlайчен дийнахь».
19.20 — Фильм.
19.30 — Сийн сийлен къахьегарга хьалча! (гlалгlай меттала).
20.00 — «Бийса даьлъала хийла шун, бераш!».
20.15 — «Халкъашта юкъера панорама».
21.00 — «Ха».
21.35 — «78-гlа микрорайон» яхача телевизионни художественни фильма премьера (Венгри).
22.35 — «Кердадараш».

8 АВГУСТ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Дийнача хlамай дунен тlа».
8.35 — «Къоначар кхоллам».
10.00 — «ТАСС-а тlадиллад дlалайта...». Телевизионни художественни фильм. 7-гlа сери.
11.20 — «Кердадараш».
14.50 — Пятилетка — хlаране декхар. Документальни фильмаш: «Хьай лакхайе лакх», «Балха минута учет лелае», «Кхоли бешан».
15.40 — С. Рахманинов — Фортепьянонен до минора оркестрах лаьрхlа дола № 2-гlа концерт.
16.20 — «Кердадараш».
16.25 — «Гансий гlайре». Телевизионни художественни фильм. 3-гlа сери.
17.30 — «Тха корреспонденташа дувц».
18.00 — Емилиан Буков. Вакарем кхолламеи оагlош».
18.45 — «Тахан дунен тlа».
19.00 — Мультипликационни фильм.
19.10 — «Дунен кагирхойи».
19.50 — «ТАСС-а тlадиллад дlакайта...» яхача телевизионни художественни фильма премьера. 8-гlа сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — Останкино Концертни студе йоазонхочуца А. Алексинаца хинна вlашагlкхетар.
23.50 — «Тахан дунен тlа».

II ПРОГРАММА

8.00 — lуйранара гимнастика.
8.30 — [illegible] фильмаш.
9.00 — «78-гlа микрорайон». Телевизионни художественни фильм (Венгри).
10.00 — «...Ялайтта шу даьначарна а бакхагlчарна а».
10.40 — Мультипликационни фильмаш.
11.10 — «Академик В. А. Обручев».
11.40 — «Миньярча шийлаб созаш». Художественни фильм. (Вьетнам).
13.15 — Немецки мотт. Ялха 2-гlа шу.
13.45 — Къоначар аудиторега вlашагlкхетараш. «Инженерах дола дош». Дакъа лоацу ба РСФСР лакхехьарчен юкъерчен специальни образовани министр академик Н. Ф. Образцов СССР автомобильни промышленноста министра заместитель А. С. Кобзев.
14.20 — Художник Г. Хандиян. Ереванера передача.
14.45 — «Дерали школаш». Телевизионни журнал.
15.15 — Эрсий халкъа инструментий ансамбла «Адмирале» яха концерт (г. Свердловск).
16.20 — «Кердадараш».
17.50 — «Спортивни Нохч - Гlалгlайче» (нохчий меттала).
18.20 — «Воьдаь кераш». Художественни фильм. 3-гlа сери.
19.00 — «Нохч-Гlалгlайчен дийнахь».
19.20 — Социалистически хьалкъашка котбаьнначарна дола концерт (нохчий меттала).
19.50 — Телевизионни фильм.
20.00 — «Бийса даьлъала хийла шун, бераш!».
20.30 — Картинг. Социалистически мехкий доттагlала кубок. (ЧССР-ера передача).
21.00 — «Ха».
21.35 — «Вратарь». Художественни фильм.
23.05 — «Кердадараш».

РАДИО

7 АВГУСТ

7.30 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
7.20 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
7.30 — Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
7.35 — Хоамаш. Хаоттам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (гlалгlай меттала).
8.36 — Симфонически музыка (гlалгlай меттала).
9.15 — «Доттагlчун оагlув». Очерк (нохчий меттала).
9.30 — «Кагиркой вахар» яха радиовыпуск (гlалгlай меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттам (эрсий меттала).
16.01 — «Боахам хьалбеча Советий бала йоаркlан айбалар». Беседа (эрсий меттала).
16.15 — «Юрта боахаме къахьегарашта». Концерт (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
18.30 — «Доакъар клата маьхе» (эрсий меттала).

УКВ

17.00 — Ламарие хилеш.
17.24 — «Сацалара минуташ».
17.30 — Ленинах, партех, Даьненах дола иллеш.
18.29 — Кхишка къахьегам болчарна хетадаь концерт.

8 АВГУСТ

7.20 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
7.25 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
7.30 — Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
7.35 — Хоамаш. Хаоттам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъе газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.36 — «Сий хинда клата» яха иллий концерт (эрсий меттала).
11.15 — «Хьадийла дог». Очерк (нохчий меттала).
11.30 — «Экономика кхоьнашцl клата маьгъашка» (эрсий меттала).
13.10 — «Ворт тайначa дезале» яха радиовыпуск (нохчий меттала).
13.35 — «Денна теша» (эрсий меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттам (эрсий меттала).
16.01 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала).
16.15 — «Сацlад» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
16.45 — «Кердадар, хьалхалаттар хаплоацаш». Беседа (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
18.30 — «Хьуиньам чуццача хьалхалаттарш» (нохчий меттала).

Хаоттам

Тахан республике гlоллеи Грознеи хувиалуш морхаш а йолаш, делкъел тlехьагlа лаьгlо догlа а делхаш, малхбоалехьара секунде 3—8 метр чlоагlа мух а хьеккаш хилеи фегара температура республике 21—26, Грозне 24—26 градус йlоахал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, догlа а делхаш, тайп-тайпарча оагlонашкахьара секунде 3—7 метр чlоагlа мух а хьеккаш хилеи фегара температура бийсана 13—18, дийнахьа 21—26 градус йlоахал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-88; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностеи транспортеи — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-84-75; кехатий — 2-85-64; корректорски — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-88; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-84-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадуьлу шинарен, ерен, шоаттеи деношка

СФ00158. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3430.